

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2013

Tereza Beková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Tereza Beková

**My Lai vs. Abú Ghrajb: komparace přístupu
vybraných amerických médií**

Bakalářská práce

Praha 2013

Autor práce: **Tereza Beková**

Vedoucí práce: **PhDr. Jan Bečka, Ph.D.**

Rok obhajoby: 2013

Bibliografický záznam

BEKOVÁ, Tereza. *My Lai vs. Abú Ghrajb: komparace přístupu vybraných amerických médií*, Praha, 2013. 49s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Jan Bečka, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce analyzuje mediální obsahy zabývající se masakrem v My Lai a aférou mučení vězňů v Abú Ghrajb uveřejněné v denících The New York Times a The Washington Post v období od 12. listopadu 1969 do 12. prosince 1969, respektive od 28. dubna 2004 do 28. května 2004. Metodologické ukotvení práce poskytují principy obsahové mediální analýzy. Komparací mediálních přístupů k výše uvedeným událostem z války ve Vietnamu a z druhé války v Zálivu práce zkoumá dopady transformace přístupu vládní administrativy Spojených států amerických k americkým médiím na kvalitu poskytovaných informací. Práce ověřuje hypotézu, že účinnost restriktivních opatření vůči médiím přijatých vládou USA v souvislosti s válkou v Iráku, která měla zajistit utajení některých kontroverzních skutečností, nebyla plně účinná.

Abstract

This thesis analyses media coverage of the My Lai Massacre and the Abu Ghraib torture and prisoner abuse scandal in American daily newspapers The New York Times and The Washington Post published in the period from November 12, 1969 to December 12, 1969 as for the My Lai Massacre, and from April 28, 2004 to May 28, 2004 as for the Abu Ghraib Scandal. The methodology of the thesis is derived from the principles of content media analysis. The thesis uses the method of comparison of the above mentioned incidents from the Vietnam and Iraq War, respectively, to examine the impacts of the transformation of the US policy towards media on the quality of the reported information. This thesis verifies the hypothesis that the goals of the restrictive measures taken by the US government against media during and before the Iraq War, have not been met in every aspect and that some controversies which were to be kept classified came public in consequence.

Klíčová slova

My Lai, Abú Ghrajb, USA, The New York Times, The Washington Post, média, moc, informační kvalita

Keywords

My Lai, Abu Ghraib, USA, The New York Times, The Washington Post, media, power, information quality

Rozsah práce: 82 874 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2013

Tereza Beková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své práce PhDr. Janu Bečkovi, Ph.D. za konzultace, užitečné připomínky a vstřícný přístup. Děkuji také svým přátelům Kláře Budkové a Františku Koudelkovi. Kláře za zapůjčení notebooku, na němž tato práce vznikala, a za každodenní morální podporu, Františkovi za korekturu anglicky psaných textů, a za nárazovou morální podporu. V neposlední řadě patří můj dík knihovníkům Amerického centra v Praze a Kongresové knihovně ve Washingtonu, Miloši Dlabalovi a Arlene Balkansky, za ochotnou pomoc při získávání přístupu k novinovým článkům sloužícím jako primární zdroje této práce.

Obsah

ÚVOD	2
KRITIKA LITERATURY	5
1 MÉDIA A MOC	7
1.1 MÉDIA A MOC NA ÚZEMÍ USA.....	8
1.1.1 <i>Objektivní žurnalismus</i>	10
2 VÁLKA VE VIETNAMU	12
2.1 ČINNOST MÉDIÍ BĚHEM VÁLKY VE VIETNAMU.....	12
2.2 MASAKR V MY LAI	14
2.3 MASAKR V MY LAI V MÉDÍCH.....	14
2.3.1 <i>Nezávislost</i>	15
2.3.2 <i>Diverzita</i>	18
2.3.3 <i>Objektivita</i>	24
3 VÁLKA V IRÁKU	27
3.1 ČINNOST MÉDIÍ BĚHEM VÁLKY V IRÁKU.....	27
3.2 SKANDÁL V ABÚ GHRAJB	28
3.3 ABÚ GHRAJB V MÉDÍCH	30
3.3.1 <i>Nezávislost</i>	30
3.3.2 <i>Diverzita</i>	34
3.3.3 <i>Objektivita</i>	38
ZÁVĚR	41
SUMMARY	44
POUŽITÁ LITERATURA	45

Úvod

Přístup amerických médií k poskytování zpravodajství o událostech z války ve Vietnamu 1955 – 1975 je mnohými nazírán jako přelomový bod ve vnímání společenské role médií v USA. Právě v průběhu tohoto konfliktu se americká média více než kdy jindy vyhranila vůči administrativě Spojených států amerických a v otázkách zahraniční politiky se výrazněji stylizovala jako opoziční síla. Tehdejší vztah médií, která trvale oponovala snahám vládních a vyšších vojenských struktur prezentovat události z vietnamských bojišť v pozitivním světle, s těmito strukturami lze v některých fázích války označit dokonce za konfliktní. Všeobecně se předpokládá, že tato opoziční role médií měla ve svém důsledku široký vliv na americkou veřejnost, a že z nejrůznějších důvodů to byla právě média, jež se stala dominantním faktorem formujícím smýšlení společnosti o oprávněnosti důvodů a správnosti vedení války ve Vietnamu. Negativní vnímání války podporované médii pak ve svých důsledcích vedlo k demoralizaci společnosti a k narušení její jednoty, což podle některých názorů také následně podpořilo rychlejší ukončení angažmá USA v daném konfliktu.¹

V principech demokratické společnosti je médiím přiznáno právo na svobodu slova, skrze nějž mohou uplatňovat svou společenskou odpovědnost. Teorie společenské odpovědnosti byla formulována roku 1946 na základě působení Hutchinsovy komise, která měla za úkol zhodnotit stav médií v USA po druhé světové válce, a zakládá se na předpokladu, že pro zdravě fungující demokracii je nezbytná existence dobře informovaných občanů, kteří se v dění okolo sebe dokáží orientovat na základě vlastního uvážení.² K naplnění tohoto tzv. demokratického předpokladu by měla svědomitým zastáváním své role přispívat právě média. J. Herbert Altschull, profesor žurnalistiky a autor několika knih s mediální tematikou, však říká, že žádná autorita není ochotna povolit médiím naplňovat jakoukoli formu společenské odpovědnosti. V představách státní moci je ideální společenská odpovědnost tisku v souladu se zavedeným společenským pořádkem té či oné společnosti a má působit de facto jako nástroj společenské kontroly. V zájmu všech států tedy je, aby se média

¹ Daniel C. Hallin, *The „Uncensored War“: The Media and Vietnam* (Berkeley: University of California Press 1989), 3.

² J. Herbert Altschull, *Agents of Power: The Media and Public Policy* (White Plains: Longman, 1995), 138.

chovala odpovídajícím způsobem, v důsledku čehož je někdy potřeba do vzniku mediovaných obsahů zasáhnout a ovlivnit jejich podobu. Nejméně kontroverzní metodou v tomto případě je manipulace, v mezních situacích se však státní moc může uchýlit i k tvrdším regulačním opatřením či přímo k cenzuře.³

Jedním z výstupů války ve Vietnamu bylo to, že si americká administrativa uvědomila potenciální nebezpečí, které pro ni představovalo opoziční postavení tisku. Ponaučení z tohoto vývoje se Spojeným státům podařilo do jisté míry uplatnit o více jak 25 let později. Na americkou invazi do Iráku z roku 2003 a následnou válku na tomtéž území je nahlíženo jako na prototyp dobře mediálně kontrolovaného válečného konfliktu, a to i přes to, že je tato událost pokládána za nejmedializovanější válečný konflikt v dějinách USA.⁴

Ve své práci si dávám za cíl na příkladu komparace mediálních přístupů ke konkrétním incidentům v rámci výše zmíněných konfliktů – masakru v My Lai a aféře mučení vězňů ve věznicí Abú Ghrajb, odpovědět na otázku, zda, a pokud ano, do jaké míry se negativní vládní zkušenost s činností médií během války ve Vietnamu promítla do kvality podávaných zpráv z druhé války v Zálivu. Svůj výzkum chci založit primárně na kritickém zhodnocení vybraného vzorku článků ze dvou předních amerických deníků *The New York Times* a *The Washington Post*.

Masakr v My Lai a aféra z Abú Ghrajb si jsou podobné jak okolnostmi, které je doprovázely, tak i svou podstatou. V obou případech se jedná o závažné porušení lidských práv spáchané příslušníky amerických vojenských jednotek na civilistech či zajatých bojovnících příslušících k nepřátelené straně. Jde tedy o incidenty vysoce kontroverzní, na jejichž zveřejnění lze očekávat pobouřené a emotivní reakce veřejnosti. Proto si mediální prezentace masakru v My Lai stejně tak jako aféry z Abú Ghrajb vyžádala zvýšenou pozornost armádních i vládních struktur USA, které se mediální obraz událostí snažily „vyretušovat“ a vše uvést „na pravou míru“. I přesto, že se informace v obou případech k veřejnosti dostávaly až se znatelným zpožděním, zasáhly

³ Ibid., 144.

⁴ Howard Tumber, Jerry Palmer, *Media at War: The Iraq Crisis* (London: SAGE Publications Ltd, 2004), 1.

veřejnost a vyvolaly vlnu odporu vůči způsobu, jakým byla ta která válka vedena, i k válce jako takové.

Předmětem mého zájmu budou články a komentáře zabývající se příslušnými tématy, které byly otisknuty v období jednoho měsíce od první zmínky o událostech v denících *The New York Times* a *The Washington Post*. Záměrně jsem zvolila tyto názorově středoproudé novinové tituly, jelikož v americkém prostředí patří k jedněm z nejvlivnějších, a nejčtenějších⁵, čímž reprezentují zdroj informací většinové americké společnosti. Za relevantní pro tuto práci je považuji zejména proto, že z uvedených důvodů stojí ve středu pozornosti odborníků Washingtonu zabývajících se komunikací s médii a PR kampaněmi, a zároveň mají velký rádius působnosti. Užívám-li v kapitolách rozebírajících přístupy médií k jednotlivým zkoumaným událostem výraz „médiá“, mám tím na mysli právě tyto deníky.

Jako inspirace při provádění rozboru článků mi poslouží příklady mediálních analýz, které také tvoří teoreticko-metodologické ukotvení a rámec struktury praktické části práce. Novinové články budu hodnotit z hlediska tří nejdůležitějších kritérií pro měření informační kvality, přičemž se budu řídit klasifikací Winfrieda Schulze a Lutze Hageny. Prvním z hodnocených kritérií je nezávislost, tedy schopnost a možnost médií vykonávat roli tzv. hlídacího psa. Druhým faktorem, o který se budu zajímat, je míra obsahové diverzity. K jejímu hodnocení se přistupuje na základě rozmanitosti prezentovaných názorů a osob či skupin majících možnost promlouvat prostřednictvím médií.⁶ Třetím aspektem, na který se zaměřím, je objektivita. K naplnění kritéria objektivit je zapotřebí, aby hodnocená informace byla pravdivá a věcná.⁷ Objektivita společně s diverzitou a nezávislostí jsou úzce spjaty se základními hodnotami otevřené

⁵ Dle poslední statistiky *Allience for Audited Media* jsou deníky *The New York Times* a *The Washington Post* hodnoceny jako 3., respektive 8. nejčtenější titul v USA. „Top 25 U.S. Newspapers for September 2012“, Allience for Audited Meida, <http://www.auditedmedia.com/news/research-and-data/top-25-us-newspapers-for-september-2012.aspx> (staženo 14. května 2013).

⁶ Winfried Schulz, „Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society“, in *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs (Budapest: New Mandate Publishing House, 2001), 49.

⁷ Lutz Hagen, „Informační kvalita a její měření“, in *Analýza obsahu mediálních sdělení* (Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006), 53 – 67.

demokratické společnosti, a představují stavební prvky svobody a rovnosti.⁸ Kombinací takto získaných poznatků se znalostmi širšího kontextu ohledně fungování amerických médií v průběhu obou konfliktů, se pokusím najít souvislosti mezi kvalitou obsahu mediálních sdělení a vládní politikou vůči médiím, a odpovědět tak na základní otázku svého výzkumu. Pracuji při tom s hypotézou, že restriktivní opatření, která ve válce v Iráku americká administrativa ve vztahu k médiím přijala, nebyla plně účinná. Některé kontroverzní skutečnosti týkající se války se utajit nepodařilo, a přes snahy mocenských struktur ovlivnit způsob, jakým byly veřejností vnímány, se těmto událostem dostalo kritického zhodnocení médií.

V první části práce se budu zabývat souvislostmi mezi médiem a mocí a to jak v obecné rovině, tak i na konkrétním příkladu prostředí USA. Účelem této kapitoly je obeznámit čtenáře s úskalími prolínání se těchto dvou faktorů a jejich širšími implikacemi. Posléze se již budu věnovat studiu jednotlivých událostí v pořadí odpovídajícím chronologickému zařazení válečných konfliktů. Součástí obou těchto kapitol bude kromě kritického vyhodnocení vybraných článků také krátká pasáž poskytující čtenáři potřebný historický kontext vztahující se ke konkrétní zkoumané události. V poslední části práce pak s odvoláním na nově nabyté poznatky provedu komparaci obou případů, kterou následně vyhodnotím a použiji k zodpovězení výzkumné otázky a potvrzení či vyvrácení hypotézy.

Kritika literatury

Primárním zdrojem mé práce jsou články z deníků *The New York Times* a *The Washington Post* zabývající se tématem masakru v My Lai a aférou mučení vězňů v Abú Ghrajb, které byly otištěny v období od 12. listopadu 1969 do 12. prosince 1969, respektive od 28. dubna 2004 do 28. května 2004. Rozbor článků se opírá o sekundární literaturu z oblasti mediálních studií.

Pro teoretické ukotvení praktické části práce jsou stěžejní statě Lutze Hagena *Informační kvalita a její měření* a Winfrieda Schulze *Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society*, které poskytují definici kritérií užívaných při určování informační kvality a zabývají se také metodami jejich vyhodnocování.

⁸ Schulz, „Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society“, 55.

Základní orientaci v konceptech mediálních studií jsem nabyla díky knihám autorů Denise MyQuaila *Úvod do teorie masové komunikace* a Michaela Kunczika *Základy masové komunikace*. Studie Tomáše Trampoty, Jana Křečka a Vlastimila Nečase *Média a moc* pojednává o problematice moci, jíž média disponují, a souvisejícím využití médií ve vykonávání politických funkcí a řízení státu. Mému výzkumu soustředujícímu se na uplatňování politického vlivu v médiích tak nastoluje relevantní pozadí. Vhled do poměrů panujících v americkém mediálním prostředí nabízí část knihy Lawrence Benneta a Reginy Livingston *When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina*.

Historické souvislosti války ve Vietnamu a činnosti médií během ní poskytuje kniha Daniela Hallina *The Uncensored War: Media and Vietnam*. Daniel Hallin se dlouhodobě zajímá výzkumem politické komunikace a rolí médií v demokratických společnostech, a ve své knize hodnotí nejenom činnost médií jako takovou, ale také vztah médií a mocenských struktur USA i mytizaci vlivu médií na průběh a výsledek vietnamské války. V případě druhé války v Zálivu mi ekvivalentním zdrojem byla kniha Tumbera a Palmera *Media at War: The Iraq Crisis*.

1 Média a moc

Masová média jsou důležitým prvkem ve společnosti, na jejíž charakter a fungování mají nezanedbatelný vliv. Díky svým schopnostem přitahovat a usměřňovat pozornost veřejnosti, ovlivňovat názory či chování jedinců v ní nebo uspořádat výklad reality, představují média významný prostředek pro formování a posilování lidského řádu.⁹ Logicky se proto stávají kýženým nástrojem institucí či skupin lidí stojících ve vedení státu, kteří se při svém počínání o mediální moc opírají, a využívají ji k dosahování svých cílů.

Úzké spojení médií s politikou vyplývá z povahy moci, kterou média disponují. Kromě kategorie symbolické moci, díky níž mají média schopnost tvořit, šířit a přijímat symbolická sdělení, neboli komunikovat, ji lze zařadit také do kategorie moci politické. Politická moc je založena na schopnosti koordinovat chování jedinců ve společnosti, což je atribut, který média tím, že dokáží své publikum mobilizovat k politickému jednání, splňují.¹⁰

Kromě možnosti ovlivňovat prostřednictvím médií chování a myšlenky jedinců, lze skrze média také determinovat kontext, ve kterém toto ovlivňování probíhá. Pomocí prostředků jako je boj o dominanci, marginalizování některých postojů jejich přehlížením nebo nastavením agendy příznivé pro jednoho aktéra a naopak znevýhodňováním aktéra jiného, určují média podobu veřejného diskurzu.¹¹

Provázanost médií a politické moci je dále prohlubována faktem, že politici jsou ve své činnosti na symbolické moci takřka závislí.¹² Média představují pro politiky jeden z hlavních komunikačních kanálů, který je spojuje s veřejností, a je proto velice důležité, aby mediální prezentace jejich činnosti vyznívala pozitivně a zaznamenávala kladné ohlasy

⁹ Denis McQuail, *Úvod do teorie masové komunikace* (Praha: Portál, 1999), 92.

¹⁰ Tomáš Trampota, Jan Křeček, Vlastimil Nečas, *Média a moc* (Praha: FSV UK, 2006), 6.

¹¹ Ibid., 9.

¹² J. B. Thompson, *Média a modernita: Sociální teorie médií* (Praha: Karolinum, 2004), 78.

mezi občany.¹³ V důsledku toho je pochopitelná snaha mocných o uplatňování svého vlivu na podobu a obsah mediálních sdělení. Podle hodnot uznávaných pluralitními demokraciemi by však média měla dbát o to, aby takovému ovlivňování co nejvíce zamezila a nabízela svému publiku různorodou škálu pohledů na dění ve společnosti, a tím se tak pro své recipienty stala garantem možnosti utváření si svobodného názoru. Prezentování určitých pohledů na úkor ostatních vede ke zkreslování reality předkládané veřejnosti, a to i v delším časovém horizontu. Upřednostňovaná skupina totiž nezískává větší prostor pouze pro interpretaci aktuálních událostí, nýbrž má také příležitost hodnotit a modelovat všeobecné hodnoty společnosti.¹⁴ Podle Denise McQuaila, akademika zabývajícího se mediálními studii, nastává ideální rovnováha mediálních obsahů, když „všichni relevantní kandidáti nebo zájmy mají rovný podíl v přístupu k mediálním kanálům nebo se jim dostává stejné pozornosti médií.“¹⁵ To, kteří z kandidátů či zájmů jsou „relevantní“ však není žádným způsobem jednoznačně určeno. V následující podkapitole vysvětlím, jak se s otázkou politického ovlivňování mediálních obsahů vyrovnává společnost USA.

1.1 Média a moc na území USA

Nezávislost médií ve Spojených státech amerických byla poprvé oficiálně zakotvena již roku 1776 v Listině práv a svobod USA. V roce 1791 pak byla v rámci prvního dodatku začleněna také do americké Ústavy.¹⁶ Koncept nezávislosti garantované Ústavou vychází z libertariánské teorie tisku jako čtvrté složky moci, která předpokládá existenci médií osvobozených od vládního vlivu a kontroly.¹⁷ Nezávislost médií na státní moci je zajištěna ještě dalšími dvěma skutečnostmi, a to obchodní povahou mediálních institucí a profesionalizací žurnalistiky. Každý z výše uvedených faktorů má

¹³ Bennet, W. Lance Lawrence a Regina G. Livingston, Steven, *When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina* (Chicago: University of Chicago Press, 2007), 1.

¹⁴ *Ibid.*, 12 – 14.

¹⁵ Trampota, Křeček, Nečas, „Média a moc“, 13.

¹⁶ Michael Kunczik, „Media and Democracy: Are Western Concepts of Press Freedom Applicable in New Democracies?“, in *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs (Budapest: New Mandate Publishing House, 2001), 64.

¹⁷ *Ibid.*, 67.

však své limity, a žádný proto nelze nazírat jako stoprocentně spolehlivého garanta nezávislosti médií.

Dle výkladu americké Ústavy uvedené na webových stránkách Senátu USA není zmíněná svoboda slova bezmezná. Státní moc si vyhrazuje právo omezit svobodu projevu a tisku například z důvodu pomlouvačné nebo obscénní podstaty sdělení.¹⁸ Zveřejňované informace by také neměly narušovat státní bezpečnost. V případě výjimečného stavu jejího ohrožení lze proto mediální obsahy regulovat například politikou státního tajemství, která klasifikuje některé důležité informace jako tajné a jejich zveřejnění pak může být potrestáno. Dalším nástrojem regulace mediálních obsahů se může stát propaganda, čili selektivní distribuce informací ze strany mocných, která má chránit a podporovat jejich zájmy, potažmo zájmy státu.¹⁹

Fakt, že média patří do sféry soukromého vlastnictví, přičemž mediální koncerny jsou často obrovskými a prosperujícími obchodními institucemi, zajišťuje finanční nezávislost médií.²⁰ Jak ovšem Lance Bennett, profesor komunikačních a politologických studií na Washingtonské univerzitě v Seattlu, v souvislosti s mediálními korporacemi upozorňuje na překážky, které tyto společnosti představují, nezřídka se stává, že mediální organizace inklinují přednostně k uspokojení zájmů svých akcionářů, a veřejné zájmy, které by lépe sloužily demokratické společnosti, zůstávají upozaděny.²¹ V důsledku profesionalizace žurnalismu, jež byla provázena kodifikací všeobecně platných principů pro jeho fungování, došlo také k ukotvení nutnosti politické nezávislosti samotného novináře. Ze snahy žurnalistů o co možná největší objektivitu v informování veřejnosti se vyvinul specifický druh žurnalismu, pro který se vžilo pojmenování *objektivní*. Podstatou této formy žurnalismu příznačné pro prostředí USA a jejími limity se budu zabývat v následující podkapitole.

¹⁸ „Constitution of the United States“, oficiální webová stránka Senátu USA, http://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm (staženo 9. 4. 2013).

¹⁹ John Street, *Mass Media, Politics and Democracy* (Houndmills: Palgrave Macmillan, 2011), 139.

²⁰ Daniel C. Hallin, *The Uncensored War: The Media and Vietnam* (Berkeley: University of California Press, 1989), 64.

²¹ Bennet, Steven, „When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina“, 2.

1.1.1 Objektivní žurnalismus

Typickým rysem pro tzv. objektivní žurnalismus je přednostní prezentace zpráv pocházejících z oficiálních zdrojů, přičemž platí, že čím vyšší společenské a mocenské postavení zdroje, tím více se na informaci nahlíží jako na relevantní. Tento přístup předpokládá kompetentnost a spolehlivost oficiálních zdrojů, čímž do jisté míry řeší otázku důvěryhodnosti mediovaných obsahů. Na druhé straně se však objektivní žurnalismus vyznačuje také absencí analýz a širší interpretací reportovaných událostí. Není-li klíčová informace pro pochopení a zhodnocení kontextu vyřčena oficiálním zdrojem, bude médiu zmiňována jen s malou pravděpodobností. Pokud jí je přeci jen věnována pozornost, obvykle se jedná pouze o okrajovou zmínku.²²

Zásad objektivního žurnalismu hojně využívají PR oddělení institucí stojících ve středu mediálního zájmu, včetně těch politických. Vztahy s médiu kontrolují skrz organizované tiskové konference či tiskové zprávy. K žurnalistům se tímto způsobem dostávají přesně takové informace, které jsou oficiální zdroje ochotné zveřejnit.²³ Přitom vysoká pravděpodobnost zkreslení skutečnosti, která je s touto formou prezentace spojena, jakoby byla opomíjena. Kritický a pečlivý dohled nad konáním politických činitelů není eminentním zájmem této skupiny, která se bude své činy vždy snažit prezentovat jako integrované s veřejnými zájmy. Čistě afirmativní forma žurnalismu, která se opírá z velké části o oficiální vyjádření vysoce postavených zdrojů, proto zanedbává roli společenské odpovědnosti médiu a ochranu demokracie.²⁴

James Curran tuto formu žurnalistické neangažovanosti a závislosti na oficiálních zdrojích označuje za tzv. líný žurnalismus, v němž se novináři „nedokáží pít po informacích a rozlišovat pravdu od lži“. Proklamovaný cíl dosáhnout objektivního mediálního obsahu Curran hodnotí jako záměr zbavit se odpovědnosti, která je delegována na jednotlivé zdroje informací.²⁵ Ve snaze novinářů zbavit se politické závislosti tak v USA paradoxně došlo k prohloubení vzájemné závislosti médiu a vládní

²² Hallin, „The Uncensored War: The Media and Vietnam“, 64.

²³ Kunczik, „Media and Democracy: Are Western Concepts of Press Freedom Applicable in New Democracies?“, 78.

²⁴ Ibid, 71.

²⁵ Trampota, Křeček, Nečas, „Média a moc“, 13.

moci. Média, která se ve svém obsahu zaměřují především na politické aktivity či výroky představitelů moci, potřebují politiky jako primární zdroje informací, a na druhé straně politici potřebují média jako nezbytný komunikační kanál s veřejností.²⁶ Takto nastavený vztah médií s vládními strukturami je do značné míry výhodný pro státní administrativu, která může modelovat mediálně konstruovanou realitu ke svým potřebám a získává tak důležitou podporu pro své činy.

Zvláště potřebné je toto mediální zázemí v mezních situacích, jako jsou například válečné konflikty. V tomto případě se manipulace médií a s ní související kontrola veřejného mínění stává téměř životním zájmem nejvyššího velení, respektive vlády. Jednotlivé postupy státu ve válce musejí být před veřejností ospravedlňovány. Přinášení zcela pravdivých a objektivních zpráv by mohlo ústít v oslabení morálky řadových občanů i armády. Úkolem médií za takových událostí je tedy publikovat příběhy válku zušlechťující a zároveň potlačovat příspěvky, ve kterých jsou líčeny válečné hrůzy.²⁷ V následujících kapitolách se na příkladech reportování o masakru v My Lai z roku 1968 a o aféře mučení vězňů v Abú Ghrajb z roku 2003 budu zabývat otázkou, do jaké míry vláda USA využívala kontrolu médií během války ve Vietnamu a v druhé válce v Zálivu respektive.

²⁶ Bennet, Steven, „When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina“, 1.

²⁷ Michael Kunczik, *Základy masové komunikace* (Praha: Karolinum, 1995), 287 – 289.

2 Válka ve Vietnamu

2.1 Činnost médií během války ve Vietnamu

Válka ve Vietnamu je mnohdy považována za zlomový bod ve vztahu mezi americkými médii a vládními orgány USA. Někteří odborníci z oboru mediálních studií dokonce přisuzují novinám a televizi nemalý podíl na výsledku celé války. Vycházejí při tom z teorie, že konečné rozhodnutí Spojených států stáhnout své vojenské síly z Vietnamu bylo vynuceno především americkou veřejností pobouřenou obrazovými či psanými informacemi z války, které se k ní oproti předešlým válečným konfliktům nyní dostávaly v nebyvalé míře a intenzitě.²⁸

V rámci debaty o příčinách výsledku války a o roli médií se, podle amerického autora a novináře Daniela C. Hallina, vytvořily dva mýty. Prvním z nich je mýtus konzervativní, jehož zastánci říkají, že za neúspěch USA může absence odpovídající kontroly a dohledu nad médii.²⁹ Svůj mýtus má také liberální strana. Ten spočívá v tvrzení, že váleční korespondenti ve Vietnamu vnímali svou úlohu odlišně od předchozích válečných událostí, a to tak, že sami sebe přestali považovat za součást „týmu USA“ a naopak tvořili jakýsi protipól oficiální politiky.³⁰

Jak naznačuje termín „mýtus“ užitý Hallinem, obě dvě teorie nejsou zcela platné. Na období války ve Vietnamu můžeme skutečně nahlížet jako na fázi dospívání médií, která se v důsledku stala, především v oblasti zahraniční politiky, výraznější opoziční silou než kdy dříve. Na rozdíl od předcházejících konfliktů jako byla druhá světová válka nebo korejská válka, kdy novináři tvořili válečné zpravodajství v naprosté většině zprostředkovaně skrz oficiální komuniké, se v případě války ve Vietnamu těšili relativní volnosti pohybu po oblastech boje, informace shromažďovali osobně a obsahy deníků či televizního vysílání nebyly omezovány cenzurou, či jinými zásahy státní moci.³¹ Zrušení cenzury se stalo precedentem do budoucnosti, jistý tlak ze strany politiků na

²⁸ Susan L. Carruthers, *The Media at War*, (Houndmills: Palgrave, 2011), 110.

²⁹ Daniel C. Hallin, *The Uncensored War: The Media and Vietnam* (Berkeley: University of California Press, 1989), ix.

³⁰ Ibid, x.

³¹ Ibid, 6.

jednotlivé nežádoucí novináře však existoval, například v podobě „trestu“ odmítnutím rozhovoru nebo stanovením oficiální terminologie pro válečné operace, jež měla zabránit negativním konotacím ve zprávách. Podle armádní direktivy *Let's Say It Right* se tak například místo o misích dříve médií označovaných jako „search-and-clear“ psalo o misích „search-and-destroy“.³²

Na druhé straně je také nutno poznamenat, že ani odpor médií nebyl tak zásadní a odhodlaný, jak je prezentován liberálním mýtem. Mediální pokrytí války ve Vietnamu se ve své podstatě řídilo vzorcem typickým pro prostředí USA, jak jsem jej popsala v předchozí kapitole. Z počátku války, dokud panoval konsenzus ve Washingtonu, se média vůči vládní politice vyslovovala neutrálně až podpůrně. Změna nastala teprve v návaznosti na ofenzivu Tet a s ní spojený nárůst počtu úmrtí na americké straně. Tyto skutečnosti média interpretovala jako velký úspěch povstalců z Národní vlastenecké fronty (hanlivě nazývané Vietkongem) a porážku jihovietnamských a amerických jednotek.³³ V souvislosti s tím se také mezi politiky ve Washingtonu se objevily pochybnosti a rozpory ohledně správné strategie vedení války.³⁴ Média se však stále pohybovala v rámci studenoválečného konsenzu o tom, že udržení nekomunistického Vietnamu je důležité, a nevymezovala se proto radikálně vůči válce jako takové, nýbrž proti zvolené strategii.³⁵

Důvody, které zapříčinily slabou vládní kontrolu médií, byly tedy komplexnější. Nešlo pouze o extrémně vzpurné novináře nebo o laxní přístup vlády. Svou roli sehrál také fakt, že konflikt ve Vietnamu nebyl nikdy oficiálně prohlášen za válku, a ohledy na „zájmy národní bezpečnosti“, které měly dle prezidenta Kennedyho vycházet ze „spojeného úsilí vlády a tisku, založeném především na sebekázni, o zabránění nedovoleného prozrazení informací nepříteli“, nebyly podloženy oficiálním vyhlášením

³² Carruthers, „The Media at War“, 114 - 116.

³³ Ibid., 104.

³⁴ Daniel C. Hallin, „The Media and Political Power: Vietnam, Watergate, and the Myth of ‚Mediocracy‘“, in *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs (Budapest: New Mandate Publishing House, 2001), 21 - 22.

³⁵ Hallin, „The Uncensored War: The Media and Vietnam“, 48.

válečného stavu.³⁶ Důležitým faktorem bylo také velké časové rozpětí konfliktu, a již zmiňovaná názorová nejednotnost uvnitř politických kruhů.³⁷

2.2 Masakr v My Lai

Masakr v My Lai je událostí z války ve Vietnamu, klasifikovanou jako válečný zločin spáchaný americkou vojenskou četou Charlie, začleněnou do komanda „Baker“, dne 16. března 1968.³⁸ Útok na vesnici My Lai ležící v severní části Jižního Vietnamu v okrese Syn My, v oblasti těžce zaminované Vietkongem, kde probíhaly obtížné boje, byl údajně veden v domnění, že se na jejím území vyskytují pouze příslušníci nepřátelských ozbrojených sil nebo jejich přívrženci. Příkazy, které četa dostala od poručíka Williama Calleyho, byly ovšem poněkud kontroverzní. Podle pozdějších výpovědí vojáků měli nakázáno hledat a zničit jednotku Vietkongu, přičemž v útoku měli údajně pokračovat i v případě, že se neseťkají s palbou nepřítele. Informace o tom, že všichni civilisté vesnici opustili, se ukázala být nepravdivá, a útoku na vesnici My Lai padlo během 15-20 minut za oběť, dle některých zdrojů, až 500 vietnamských civilistů.³⁹

2.3 Masakr v My Lai v médiích

Dříve než přistoupím k hodnocení jednotlivých kritérií žurnalistické kvality na konkrétním případě masakru v My Lai, považuji za nutné tato kritéria úžeji vymezit a uvést na jaké aspekty se v rámci každého z nich zaměřím. Proto jsou následující podkapitoly uvedeny vždy jedním odstavcem věnovaným právě této problematice.

³⁶ Kunczik, „Základy masové komunikace“, 297.

³⁷ Maryann Cusimano Love, „The New Bully Pulpit: Global Media and Foreign Policy“, in *Media Power, Media Politics*, ed. Mark. J. Rozell & Jeremy D. Mayer (Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2008), 278.

³⁸ Robert M. Smith, „Army Names 2nd Soldier in Mass Murder of Vietnamese“, *The New York Times*, 14. listopadu 1969.

³⁹ Janice Anderson, Anne Williams, Vivian Head, *Nejkrutější vlečné zločiny v dějinách* (Frýdek-Místek: Alpress, 2009), 275.

2.3.1 Nezávislost

Kritérium nezávislosti médií může nabývat dvou významů. Jedním z nich je nezávislost na institucích, jako jsou státy nebo nátlakové skupiny, či na jednotlivých vlivných osobách včetně mediálních vlastníků.⁴⁰ O těchto principech jsem se již zmiňovala v kapitole *Média a moc na území USA*, a v rámci nadcházejícího rozboru mediálních přístupů ke konkrétním událostem válečných konfliktů se jimi více zabývat nebudu, jelikož jejich zhodnocení vyžaduje analýzu širších vazeb vně i uvnitř daného média, čímž přesahuje rámec této práce. Proto se zaměřím především na druhý význam pojmu nezávislosti, který je determinován schopností a možnostmi médií vykonávat roli tzv. hlídacího psa. Pod tímto označením se běžně rozumí tvorba jakési permanentní opozice vůči složkám státní moci, což v sobě zahrnuje kritické nahlížení na její činy a dohled nad tím, aby nedocházelo k zneužívání jejího privilegovaného společenského postavení.⁴¹ Při vyhodnocování naplnění této kategorie mediálního přístupu mě bude v první řadě zajímat účinnost námitek a připomínek vznášených médii na adresu mocenských struktur, především tedy pohotová reakce médií na události a míra její konstruktivnosti. Dalším z ukazatelů dobře fungující role hlídacího psa je aktuálnost podávané zprávy, neboli rychlost, s jakou je informace předložena veřejnosti, kterou budu taktéž hodnotit.⁴²

První zpráva o událostech v My Lai z 16. března 1968 se k americké veřejnosti dostala až po roce a půl dne 12. listopadu 1969, kdy došlo prostřednictvím agentury AP k zveřejnění článku investigativního novináře Seymoura Hersh. Za text, v němž Hersh jako první z amerických novinářů informuje o armádním vyšetřování vedeném proti poručíkovi Williamu Calleymu obviněnému z vraždy vietnamských civilistů, a za odhalení válečné tragédie z My Lai obdržel Hersh v roce 1970 Pulitzerovu cenu.⁴³ V deníku *The New York Times* se tato informace poprvé objevila ještě týž den, 13. listopadu byl článek se stejnou tematikou otištěn také v *The Washington Post*. Není však zcela zřejmé, jaké důvody k takovému prodlení vedly. Vyšetřování ve věci masakru v My Lai bylo zahájeno v březnu 1969, přičemž oficiální obvinění proti poručíkovi

⁴⁰ Schulz, „Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society“, 49.

⁴¹ Altschull, „Agents of Power: The Media and Public Policy“, 147.

⁴² Hagen, „Informační kvalita a její měření“, 58.

⁴³ Carruthers, „The Media at War“, 110.

Williamu Calleymu bylo vzneseno o půl roku později, dne 5. září.⁴⁴ V armádních kruzích se nicméně o incidentu mluvilo již delší dobu, a pro důstojníky, se kterými hovořil Seymour Hersh, proto byla skutečnost, že veřejnost dosud zůstávala neinformována, překvapením.⁴⁵

Ačkoli samotný fakt, že se noviny masakrem v My Lai zabývaly poměrně intenzivně, je známkou kritického přístupu médií k dění souvisejícím s válkou ve Vietnamu, neslo se podávání zpráv o této události ve velice neutrálním tónu. Mezi zprávami přinášnými médii se sice objevovaly i informace s nepříjemným obsahem pro mocenské struktury, byly však povětšinou předkládány jako strohá fakta, často citovaná ze spolehlivých zdrojů. Média tak dle mého názoru nedokázala vytvořit dostatečně kritický diskurz, který by ostřeji konfrontoval vládní administrativu či armádní strukturu s událostmi. K tomu, aby toho dosáhla, chyběla jim jistá míra asertivity a možná i odvahy formulovat kontroverzní okolnosti masakru jako společenský problém a znejistit tak pevnou pozici vlády, která by se měla z těchto okolností zodpovídat. Příčinou takového přístupu médií může být v té době stále poměrně značná závislost novinářů na oficiálních zdrojích, které si proto nemohli výrazněji pohněvat. Druhým důvodem, který jsem již jednou zmiňovala, je fakt, že média v principu souhlasila (alespoň v počáteční fázi) s nutností dovedení vietnamské války do vítězného konce, který by vedl k porážce komunistického režimu v Demokratické republice Vietnam, nebo alespoň zamezení nepřátelských akcí vedených proti Jižnímu Vietnamu. Jejich kritika se nesoustředila v první řadě a válku jako takovou, ale spíše na způsob jejího vedení. Záměrem médií nebylo tudíž vládu ohrozit výraznějším způsobem.⁴⁶

Zřejmě nejostřejší vyjádření zpochybňující kroky učiněné ve věci vyšetřování masakru v My Lai vycházela z úst Ronalda Lee Ridenhaura, válečného veterána z Vietnamu, který v dubnu 1969 rozeslal 30 dopisů určených prezidentovi Spojených států amerických, několika vládním úředníkům ve Washingtonu a vybraným kongresmanům. Obsahem dopisů, jež měly podnítit počátek armádního vyšetřování, byl

⁴⁴ „Letters of Mass Killing Sent to 30 by Soldier“, *The Washington Post*, 16. 11. 1969.

⁴⁵ Seymour Hersh, „Lieutenant Accused of Murdering 109 Civilians“, *St. Louis Post-Dispatch*, 13. 11. 1969.

⁴⁶ Hallin, „The Uncensored War: The Media and Vietnam“, 48.

popis událostí, které se odehrály 16. března 1968 v jihovietnamské vesnici My Lai. Ridenhour v pozdějších rozhovorech přiznal, že měl dotyčné informace z doslechu od 10 až 12 vojáků, jejichž jména médiím nesdělil. Za své zdroje se nicméně zaručil.⁴⁷ Jak uváděla média, Ridenhour vyjádřil několikrát své pochybnosti o tom, zda poručík William Calley mohl operaci, při níž zahynulo na 500 civilistů, vést bez schválení z vyšších míst. Ačkoli svá tvrzení neměl podložené žádnými konkrétními důkazy, byl pevně přesvědčen, že Calley slouží pouze jako obětní beránek pro ostatní důstojníky, a že zodpovědnost za masakr v My Lai leží mnohem výše.⁴⁸ Ridenhourova vyjádření se však v tisku vždy objevovala pouze pečlivě uvedena jako citace jeho osobních názorů, a nebyla žádným způsobem rozvedena v širší konfrontaci.

Další kritika se týkala původního armádního vyšetřování, které proběhlo krátce po březnovém incidentu z roku 1968. Tiskový mluvčí armády Spojených států amerických novinám potvrdil, že výsledky tohoto šetření na lokální úrovni ve Vietnamu, nevedly ke stanovení viny amerických bojových jednotek na smrti civilistů v My Lai. Z rozhovoru s Ronaldem Ridenhourem vyšlo najevo, že původní vyšetřování netrvalo déle než jeden a půl dne, a lze ho tak považovat za povrchní a nedostatečné. Na dotaz médií, proč se případ neprošetřil důkladně již napoprvé, nedokázal Pentagon odpovědět.⁴⁹ Zmiňovány byly také nedostatky oficiálního armádního komuniké z 16. března 1968, které dle novináře Petera Braestrupa z deníku *The Washington Post*, vynechávalo některé klíčové detaily, jako například počet mrtvých civilistů, kteří byli během akce zabiti.⁵⁰ Další kontroverze s tím spojená se týkala zřejmých pokusů armády o zatajování skutečností o událostech v My Lai, jež vyplynuly ze svědectví seržanta Bernhardta, který prohlásil, že členové jeho jednotky dostali výslovný rozkaz nevynášet o tom, co se v My Lai stalo žádné informace.⁵¹ Dne 23. listopadu pak armáda konečně

⁴⁷ Special to the New York Times, „Ex-G. I. Says He Stirred Army Into Action on Alleged Slayings“, *The New York Times*, 15. listopadu 1969.

⁴⁸ „Letters on Mass Killing Sent to Thirty by Soldier“, *The Washington Post*, 16. listopadu 1969.

⁴⁹ Peter Braestrup, „GI's Cleared in '68 Probe of Massacre“, *The Washington Post*, 18. listopadu 1969.

⁵⁰ Peter Braestrup, Stephen Klaidman, „Three Vietnam Veterans Says of Hamlet Slayings“, *The Washington Post*, 20. listopadu 1969.

⁵¹ Douglas Robinson, „Sergeant Asserts He Was Told Not to Reveal Alleged Massacre“, *The New York Times*, 20. listopadu 1969.

vydala prohlášení o pověření jistého generálporučíka, jehož jméno média neuvedla, prošetřením „povahy a rozsahu“ původního armádního vyšetřování.⁵²

V článku otisknutém v *The Washington Post* dne 13. listopadu 1969 se objevilo vyjádření, ve kterém jeden z přátel poručíka Calleyho obhajoval jeho činy. Nejmenovaný zdroj uvedl, že Calley jednal v rámci běžného armádního příkazu vyčistit oblast od nepřátel, což se prý s ohledem na nesnadné rozlišení příslušníků bojových jednotek Vietkongu od obyvatel okolních vesnic téměř nikdy neobešlo bez ztrát na životech civilistů.⁵³ Kromě jednoho článku vydaného o deset dní později, jehož autorem byl taktéž Braestrup, v mediálním diskurzu chyběla otázka, která se v souvislosti s tvrzením Calleyho přítele nabízí. Média se tedy nevěnovala zkoumání skutečnosti, zda se v případě masakru v My Lai jednalo pouze o ojedinělý případ, či zda jsou takové události běžnou součástí válečného dění ve Vietnamu. V důsledku tohoto jsem v prostudovaných novinových článcích postrádala snahu novinářů rozvinout zpravodajství o My Lai v širší analýzu poměrů panujících uvnitř amerických vojenských jednotek působících ve Vietnamu, potažmo norem podle nichž jednají, což by pak dále mohlo být rozvíjeno debatou o potenciální roli vlády či armádních struktur ve snahách o zamezování podobných událostí.

2.3.2 Diverzita

Také kritérium diverzity lze rozčlenit do dvou složek – na diverzitu obsahovou a diverzitu přístupovou. Přístupovou diverzitou má být zajištěn rovnoměrný přístup k médiím pro všechny relevantní společenské skupiny a politické aktéry. Při naplňování přístupové diverzity zastávají média funkci veřejného fóra pro sdílení názorů a myšlenek, a to ideálně napříč společností. Pro můj výzkum má však větší vypovídající hodnotu obsahová diverzita. Výsledná pluralita obsahu, kterou tento druh diverzity popisuje, je určena na základě rozmanitosti témat, názorů, osob, skupin či

⁵² Robert M. Smith, „Army Will Review Study Of '68 on Alleged Killings“, *The New York Times*, 24. listopadu 1969.

⁵³ Peter Braestrup, „U. S. Officer Is Accused Of Mass Viet ‚Murders‘“, *The Washington Post*, 13. listopadu 1969.

geografických regionů, o kterých je v rámci média či jednotlivé zprávy referováno.⁵⁴ Pro účely své práce se v rámci obsahové diverzity zaměřím konkrétně na různorodost témat, která média v rámci dané problematiky nastolovala, na pluralitu zveřejňovaných názorů a diverzitu osob, kterým média věnovala prostor k vyjádření.

Oba dva sledované deníky, *The Washington Post* i *The New York Times* vykazovaly velice podobnou míru diverzity mediálního obsahu; poskytovala prostor k prezentaci stejných aktérů, jejich názorů, a výrazně se nelišila ani v nabídce témat, která v rámci poskytování zpravodajství o masakru v My Lai nastolovala.

Všem klíčovým postavám bylo umožněno se k dané problematice vyjádřit. Na svá stanoviska byli tázáni vedoucí představitelé státu i armády. Ti však skutečnosti komentovali jen výjimečně, v zájmu neovlivňování výsledků probíhajícího vyšetřování. Ke slovu se dostávali lidé jako Ronald Lee Ridenhour nebo přímí očití svědci seržant A. Bernhardt a Michael Terry, kteří se rozhodli zveřejnit své zážitky vztahující se k událostem z 16. března 1968, a poskytnout médiím informace o tom, jak vojenská akce probíhala. Svůj pohled na věc poskytli také vietnamští vesničané, kteří měli masakr v My Lai přežít. Na druhé straně promlouvali obvinění příslušníci armády, především poručík William Calley a rotný David Mitchell, a jejich právní zástupci. I ti však byli s ohledem na probíhající vyšetřování s poskytováním informací opatrní. Média přinášela také vyjádření a stanoviska vládních představitelů Jižního Vietnamu.⁵⁵

Jak vyplývá z předchozího odstavce a výčtu postav, které se k dané problematice v médiích vyjadřovaly, i názorová diverzita poskytovaná oběma sledovanými deníky byla uspokojivá. Dvě proti sobě stojící názorové skupiny, na něž se soustředila mediální pozornost především, tvořili obhájci obviněných příslušníků armády na jedné, a svědci vypovídající proti nim na druhé straně. Ti, kteří činy obviněných obhajovali, operovali s argumenty, že „údajný“ masakr v My Lai proběhl v rámci regulérní vojenské akce s cílem vyčistit oblast, vojáky známou jako „Pinkville“, od nepřítele, a obvinění tak nedělali nic jiného, než plnili rozkaz. Dle George W. Latimera, advokáta poručíka

⁵⁴ Schulz, „Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society“, 49.

⁵⁵ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 13. listopadu 1969 – 13. prosince 1969.

Calleyho, není v okamžiku akce možné rozmýšlet se, zda je civilista skutečně civilistou, nebo převlečeným bojovníkem jednotek Vietkongu. Při podobných válečných akcích se proto ztrátám na životech civilního obyvatelstva, podle jeho názoru, zabránit nedá, a soudit vojáky za to, že bojují proti nepřátelům se mu zdá nesmyslné.⁵⁶ Názory z druhého pólu pocházející i od vojáků přímo účastných masakru naopak zpochybňují regulérnost podmínek, za jakých byla tato vojenská akce vedena. Zmiňují i konkrétní rozporuplné rozkazy, jako neustávat v palbě, i přesto, že se nesetkají s žádným odporem, které jim byly uděleny před zahájením akce, či nebývale agresivní chování vůči vesničanům, čímž poukazují na fakt, že se události v My Lai od běžných vojenských akcí svou povahou odlišují.⁵⁷ Další názorovou skupinu obhajující konání americké armády tvoří představitelé Jižního Vietnamu, kteří zpochybňují, že k nějakému masakru civilního obyvatelstva vůbec došlo, a naopak prezentují své přesvědčení, že v My Lai zemřeli většinou nepřátelští bojovníci. V pozdější fázi se také objevují informace o mezinárodní reakci na odhalení masakru, přičemž jako původce nejostřejší kritiky brutálního jednání vojáků Spojených států amerických byly americkými médii prezentovány vládní vrstvy Velké Británie.

Základním tématem sledovaných deníků v průběhu prvního měsíce podávání zpráv o masakru v My Lai, byl popis události, který měl čtenářům přiblížit její průběh. Rekonstrukce toho, co se 16. března 1968 v My Lai událo byla prováděna na základě detailních výpovědí očitých svědků z řad armádních příslušníků a vesničanů, kteří útok amerických jednotek přežili. Protiváhu a do jisté míry zpochybnění jejich výpovědí tvořila vyjádření obviněných důstojníků, jejich obhájců, i některých jihovietnamských státních představitelů. Dle seržanta Michaela A. Bernhardta, jehož tvrzení nakonec potvrdila většina mužů zařazených do roty C 20. pěchotního praporu, svolal nejmenovaný velitel roty C těsně před útokem na vesnici poradu, v rámci které vyslovil příkazy, kterými se vojáci měli v následujících chvílích řídit. Jak jsem již zmínila výše, úkolem bylo vesnici zničit a její obyvatele pozabít, přičemž tento nejmenovaný velitel podle Bernhardta výslovně tvrdil, že v oblasti se nepohybují žádní nevinní civilisté, pouze příslušníci bojových jednotek Vietkongu. Sám Bernhardt prý odmítl rozkazu

⁵⁶ Robert M. Smith, „Officer Kept In Army In Inquiry Into Killing of Vietnam Civillians“, *The New York Times*, 12. listopadu 1969.

⁵⁷ Peter Braestrup, Stephen Klaidman, „Three Vietnam Veterans Say of Hamlet Slayings“, *The Washington Post*, 20. listopadu 1969.

uposlechnout, ve své četě Charlie byl ale výjimkou. Vojáci z čety tak Charlie zaútočili na vesnici a, dle Bernhardtova očitého svědectví, začali vraždit „ženy, děti i staré muže.“⁵⁸

Debatovalo se také o tom, co tuto konkrétní vojenskou akci zapříčinilo. Oficiální armádní stanovisko, že se jednalo o běžnou operaci, jejímž účelem bylo vyčištění nepřátelského území, podporovalo tvrzení, že pěchotnímu útoku na vesnici předcházelo bombardování oblasti, což je při podobných operacích běžný postup.⁵⁹ To ovšem odmítali přeživší vesničané, kteří si důvod útoku amerických vojáků nedokázali vysvětlit. Z jejich výpovědí vyplývá, že proti vojákům nikdy dříve nepodnikli žádné nepřátelské akce, útok tedy nevyprovokovali, a jelikož nebyli ozbrojeni, ani se nijak nebránili. Tvrzení rolníků, že nikdo z vesnice nebyl ozbrojen, bylo zpochybněno guvernérem provincie, plukovníkem Ton That Khieniem, který vyjádřil své přesvědčení, že většina obětí útoku pocházela z řad Vietkongu.⁶⁰

V souvislosti s možnými důvody násilí spáchaného na civilistech v My Lai se v novinách objevovaly také články popisující pozadí, na jakém se masakr odehrál. Území „Pinkville“, ve které se nacházela také vesnice My Lai, byla, jak udává podplukovník David C. Gavin, tehdejší vojenský poradce pro tuto oblast, teritoriem jednotek Vietkongu se statutem tzv. zóny volné palby. Tyto statuty byly oblastem přidělovány za situace, kdy panovala domněnka, že všechny přátelské síly (tj. i civilní obyvatelstvo) byly evakuovány do bezpečných míst. Každý kdo byl poté v takové oblasti spatřen, a nemohl být identifikován jako příslušník americké armády, byl považován za nepřátelského bojovníka, a v momentě spatření mohl být okamžitě zastřelen, aniž by byla potvrzena jeho skutečná identita. Oblast okolo vesnice My Lai byla navíc hustě zaminována a boje na tomto území byly proto velice obtížné. Kapitán Medina ve své výpovědi pro média hovořil o frustraci amerických vojáků z nesnadné situace, v níž největší ztráty na životech nebyly důsledkem přímého boje s nepřítelem, nýbrž výbuchů nášlapných min.⁶¹ Útoku ze dne 16. března 1968 podle informace

⁵⁸ Robert M. Smith, „G. I. Says He Saw Vietnam Massacre“, *The New York Times*, 19. listopadu 1969.

⁵⁹ Robert Ohman, „Survivor Claims U. S. Troops Killed Over 300 Viet Villagers“, *The Washington Post*, 19. listopadu 1969.

⁶⁰ Henry Kamm, „Vietnamese Say G. I.'s Slew 567 in Town“, *The New York Times*, 16. listopadu 1969.

⁶¹ Henry Kamm, „Songmy 2: The Toll of Frustration and Fury“, *The New York Times*, 23. listopadu 1969.

poskytnuté Michaelem Terrym předcházela smrt jednoho z oblíbených členů jednotky, kterého roztrhal dělostřelecký granát. Tato událost pak měla ve vojácích prohloubit pocit frustrace a vyvolat touhu po boji s nepřítelem tváří v tvář. Vyhlídka na něj jim byla, podle Terryho, přislíbena kapitánem Medinou již na příští den.⁶²

Zřejmě nejtrvalejším a zároveň nejsledovanějším tématem byl průběh armádního vyšetřování a později také soudní proces s obviněnými. Z počátku se hovořilo pouze o dvou potenciálně zodpovědných osobách – poručíku Williamovi Calley a rotném Davidovi Mitchellovi, kteří až do 24. listopadu čekali na rozhodnutí, zda budou postaveni před vojenský soud. Dle důkazů sesbíraných specialisty z armádního odboru kriminálního vyšetřování bylo ve věci zahájení soudního procesu s Calleyem a Mitchellem rozhodnuto kladně. V souvislosti s tím se média logicky zabývala otázkou jejich viny či nevin, kterou jsem rozvedla již dříve. Dne 22. listopadu se v médiích objevila informace poskytnutá armádou, o zahájení vyšetřování vedeného proti dalším 25 mužům potenciálně odpovědným z masakru.⁶³ Největší pozornost však byla i nadále soustředěna na vývoj procesu s Calleyem, jemuž za „vraždu nejméně 109 vietnamských civilistů, včetně žen a dvouletého dítěte“ hrozil nejvyšší trest smrti.⁶⁴

Okrajově byl v médiích věnován prostor záležitostem ohledně prvotního armádního vyšetřování incidentu, které proběhlo v roce 1968 pouze na lokální úrovni ve Vietnamu bez prokázání viny příslušníkům amerických jednotek.⁶⁵ Debatována byla jeho výpovědní hodnota, relevance a také zřejmé snahy o zatajování informací, o nichž jsem se již zmiňovala. Ani v tomto případě však média nezaujímalá jednoznačná stanoviska a setrvala ve své neutralitě.

Další téma, kterému se novinové články věnovaly, byl postoj, jaký ve věci šetření akce amerických vojenských jednotek v My Lai zaujímaly autority Jižního Vietnamu. Jejich přístup byl, jak lze z příslušných článků vyčíst, poněkud vlažný a svými vyjádřeními se vládní představitelé Jižního Vietnamu vyslovovali spíše na podporu

⁶²Peter Braestrup, Stephen Klaidman, „Three Vietnam Veterans Say of Hamlet Slayings“, *The Washington Post*, 20. listopadu 1969.

⁶³Peter Braestrup, „Vietnam Probe Widens“, *The Washington Post*, 22. listopadu 1969.

⁶⁴John Nordheimer, „Accused G.I. Found Home in the Army“, *The New York Times*, 16. listopadu 1969.

⁶⁵Peter Braestrup, „GI's Cleared in '68 Probe of Massacre“, *The Washington Post*, 18. listopadu 1969.

jednotek americké armády. V době, kdy informace o masakru obyvatel v My Lai pronikla spolu s výpověďmi přeživších do tisku na území Spojených států amerických, byly informace podobného charakteru v Jižním Vietnamu cenzurovány. Na titulních stranách jihovietnamských deníků se dne 19. listopadu, místo informací o rok starém incidentu a svědectví obyvatel My Lai objevila prázdná místa. Dle editora jednoho z deníků se tak stalo na základě zásahu Ministerstva informací Jižního Vietnamu.⁶⁶ To, podle novinami neuvedených zdrojů, jednalo přímo na příkaz jihovietnamského prezidenta Nguyena Van Thieua, aby informace o masakru nepodnítily mezi obyvateli Jižního Vietnamu antiamerické nálady, a zároveň aby neposkytly argumenty nepřátelské propagandě.⁶⁷ Mlčení jihovietnamského tisku však netrvalo nijak dlouho, a první zmínka o událostech v My Lai se na jeho stránkách objevila 20. listopadu.⁶⁸ Stejně důvody udává plukovník Khiem i ohledně toho, co zdrželo vyšetřování incidentu jihovietnamskými orgány. K jednotlivým výpovědím vesničanů, kteří z My Lai unikli, se představitelé Jižního Vietnamu stavěli rezervovaně a nedůvěřivě. Zpochybňovali počet mrtvých civilistů, prohlášení rolníků, že nikdo z vesnice nebyl ozbrojen, i přímé zavinění amerických vojáků. V určitých fázích vyšetřování dokonce dementovali i informace, že k nějakému incidentu v My Lai vůbec došlo.⁶⁹

Tématem, které se neobjevovalo s přílišnou intenzitou, ale přeci jenom se jím média také zabývala, byla mezinárodní reakce na zveřejnění události z My Lai. Mezi těmito reakcemi byla největší pozornost soustředěna na postoj Velké Británie, kterou informace o masakru vietnamských civilistů velice pobouřila. Okolnosti vietnamského masakru se ocitly na seznamu bodů projednávaných britským parlamentem, a média přinášela zprávy i o pobouření občanů Velké Británie, kteří jako projev svého pohoršení nad jednáním amerických armádních jednotek spálili před ambasádou Spojených států v Londýně americkou vlajku.⁷⁰

⁶⁶ Reuters, „American Aids in Saigon Say U.S. Does Not Condone Atrocities“, *The New York Times*, 19. listopadu 1969.

⁶⁷ Henry Kamm, „Saigon May Study Massacre Charges“, *The New York Times*, 18. listopadu 1969.

⁶⁸ „Saigon Press Breaks Quiet on ‚Pinkville‘“, *The Washington Post*, 21. listopadu 1969.

⁶⁹ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 13. listopadu 1969 – 13. prosince 1969.

⁷⁰ UPI, „1 500 Antiwar Marchers Burn U.S. Flag in London“, *The New York Times*, 23. listopadu 1969.

2.3.3 Objektivita

Kritérium objektivity lze posoudit na základě několika subkategorií. První z nich je pravdivost informace. Skutečnosti obsažené v prezentované zprávě by měly bez výjimky odpovídat realitě. Jediným spolehlivým způsobem, jak ověřit pravdivost informace, je konfrontovat ji s informacemi uvedenými v jiných zdrojích nebo s údaji pocházejícími od odborníků. Ve Spojených státech amerických běžně uplatňovaný přístup objektivního žurnalistu určování pravdivosti podávané informace výrazně zjednodušuje. V okamžiku, kdy jsou všechna fakta prezentována v kontextu toho, co kdo řekl, je teoreticky pravděpodobnost faktografické chyby minimální. K naplnění tohoto předpokladu je ovšem nezbytné, aby informace uváděné citovaným zdrojem nebyly lživé, nepřesné či zavádějící.⁷¹ S přihlédnutím k tomuto, a také proto, že není v mých silách přezkoumat fakticitu všech dat uvedených v článcích otisknutých v obou periodikách za období celého jednoho měsíce, jsem zredukovala hodnocení kritéria pravdivosti na porovnání údajů, jak je prezentovala jednotlivá média. Pokud jsem nenašla žádnou faktografickou nesrovnalost, která by zpochybňovala pravdivost dané informace, více jsem se touto kategorií nezabývala.

V dnešní zrychlené době, kdy se novináři ocitají pod časovým tlakem a musejí reagovat na poptávku co nejaktuálnějších zpráv, není možné, aby zodpovědně ověřovali správnost každého údaje. Ve své práci jsou žurnalisté odkázáni na své informátory. Druhou subkategorií, na jejíž naplňování je při hodnocení objektivity kladen důraz, je transparentnost. Aby vyhověli požadavkům transparentnosti, měli by novináři uvádět své informační prameny stejně jako jejich spolehlivost, mohou-li ji sami dobře určit. Do třetí subkategorie spadá kritérium věcnosti. Za věcnou zprávu je považována taková zpráva, která neobsahuje vlastní hodnocení novináře, její prezentace je vyvážená a neutrální.⁷² V otázce hodnocení věcnosti jsem ze svého výzkumu vyjmula úvodníky a komentáře, tedy rubriky určené přímo k vyjadřování osobních postojů.

Ve vzorku článků zabývajících se tematikou masakru v My Lai, které byly otištěny v denících *The New York Times* a *The Washington Post* se nevyskytovaly žádné zásadní faktografické rozpory. V naprosté většině případů bylo také splněno kritérium

⁷¹ Hagen, „Informační kvalita a její měření, 58 – 60.

⁷² Ibid.

udávání zdrojů, od kterých novináři čerpali své informace. Jedinou výjimkou byl článek Roberta M. Smithe otištěný dne 14. listopadu v *The New York Times*, kde autor citoval údaje pocházející od blíže neidentifikovaných „informovaných zdrojů“.⁷³ Celkově se však jedná o typický model mediálního zpravodajství o skutečnostech na základě toho, co kdo řekl, v jehož důsledku jsou některé články téměř celé sestavené z citací a přímé řeči. V tomto ohledu proto zpravodajství o masakru v My Lai působí velmi neutrálně.

Také s požadavkem spolehlivosti svých zdrojů se novináři vypořádali bez problému. Pokud v článcích používali informace získané od oficiálních zdrojů, jako jsou prezident, představitelé vlády, armády, potažmo mluvčí jednotlivých institucí, byly tyto dle všeobecného úzu považovány za regulérní a vysoce důvěryhodné. Tam, kde spolehlivost zdroje nebylo možné podložit jeho společenským postavením, byla předmětná data ověřována u více na sobě nezávislých zdrojů, popřípadě bylo prezentováno více variant, pokud se jednotlivé zdroje ve svých výpovědích rozcházely. Příkladem posledně zmiňované možnosti byly údaje o počtu obětí masakru. Zatímco přeživší vesničané udávali číslo 567, Pentagon a státní orgány Jižního Vietnamu označili toto číslo za přehnané, a uváděli své odhady počtu mrtvých na 128 – 148, respektive 300. Ronald Ridenhour psal ve svých dopisech o 200 – 400 obětech, a právní zástupce poručíka Calleyho v prvních dnech hovořil o pouze 109 mrtvých.⁷⁴ Ve všech článcích, ve kterých se data o obětech masakru vyskytovala, bylo na tyto rozpory upozorněno, a média tak zachovala svou neutralitu tím, že nezvýhodňovala tvrzení ani jedné strany.

Zprávy poskytující informace o masakru v My Lai lze, v souladu s výše uvedenými skutečnostmi jako jsou například časté citace vyjádření poskytnutých různými relevantními aktéry, označit za nestranné i z hlediska nezveřejňování osobních názorů konkrétních žurnalistů. Jednotlivé články nevyznívaly nevyváženě, a nebudily tak dojem zaujatosti jejich autorů. O něco sugestivněji se ve svých textech vyjadřoval snad jen reportér deníku *The Washington Post*, Peter Braestrup, který v jednom z článků označil původní armádní vyšetřování masakru v My Lai za nedostatečné.⁷⁵ Mírně

⁷³ Robert M. Smith, „Army Names 2nd Soldier in Mass Murder of Vietnamese“, *The New York Times*, 14. listopadu 1969.

⁷⁴ Peter Braestrup, „GI's Cleared in '68 Probe of Massacre“, *The Washington Post*, 18. listopadu 1969.

⁷⁵ Ibid.

nevyváženě jako obhajoba příslušníků čety Charlie mohou znít i informace - taktéž zveřejněné Braestrupem - o obtížných podmínkách, v jakých se vojáci působící ve Vietnamu pohybovali, a které mohly ve svém důsledku vést k jejich nelidským činům.⁷⁶ Celkově však, jak jsem ostatně zmiňovala již dříve, bylo poskytování informací o incidentu v My Lai neutrální a novinářsky korektní.

⁷⁶ Peter Braestrup, Stephen Klaidman, „Three Vietnam Veterans Tell of Hamlet Slayings“, *The Washington Post*, 20. listopadu 1969.

3 Válka v Iráku

3.1 Činnost médií během války v Iráku

Od skončení války ve Vietnamu hledaly vládní a armádní elity vhodný způsob jak dosáhnout co možná nejefektivnější kontroly nad obsahem médií v období vedení válečného konfliktu.⁷⁷ Během invaze do Iráku roku 2003 byl v rámci těchto snah aplikován princip tzv. *embedded journalism*. (Termín lze do češtiny volně přeložit jako *vložený žurnalismus*). Tímto názvem se označuje praxe, kdy jsou jednotliví váleční reportéři přiřazováni ke konkrétním vojenským jednotkám, se kterými tráví 24 hodin denně, a nemohou se po válečném území pohybovat svobodně. Plán praktického zavedení *embedded journalism* vytvořilo Ministerstvo obrany Spojených států amerických v součinnosti s vedoucími představiteli mediálních organizací v předstihu před započítím invaze do Iráku.⁷⁸ Teze o výhodnosti takového opatření byla podporována argumenty o potřebě zajištění operační bezpečnosti či ochrany novinářů i členů bojových jednotek. Vyzdvihována byla také možnost poskytovat detailní a plastické informace o průběhu války, která vyplývala právě z působení žurnalistů v centru dění. Dle vyjádření generála Tommyho Frankse tak byly zajištěny vhodné podmínky pro naplňování prvního dodatku Ústavy, v němž je, jak říká Franks, „novinářům ukládáno přinášet veřejnosti co nejdůvěryhodnější zpravodajství“.⁷⁹ Mimo jiné si však tímto direktivním určováním přístupu novinářů chtěla americká administrativa spolu s armádními strukturami zajistit omezení nutnosti zpětné korekce vydávaných zpráv a jejich uvádění na pravou míru.⁸⁰

Navzdory podpurným argumentům artikulovaných vládou a armádními veliteli, měl *embedded journalism* mnoho nedostatků. Informace o průběhu bojů v Iráku byly v jeho důsledku nedostatečně objektivní, nepřesné a povrchní. Novináři se během svého působení v Iráku často až příliš identifikovali s jednotkou, ke které byli přiřazeni. V důsledku poskytování mediálního pokrytí z armádní perspektivy ze zpráv často

⁷⁷ Tumber, Palmer, „Media at War: The Iraq Crisis“, 2.

⁷⁸ Ibid. 7.

⁷⁹ Ibid, 50.

⁸⁰ Carruthers, „The Media at War“, 225.

vymizel kritický přístup, žurnalisté chovali k „vlastní“ vojenské jednotce sympatie, a v bojích na její příslušníky automaticky nenahlíželi jako na útočníky, nýbrž jako na oběti útoku iráckých vojáků.⁸¹ Z úzkého zaměření se na sbírání informací v rámci fungování jednotlivých jednotek pramenila nedostatečná orientace v širších souvislostech válečné situace. Díky nedostatku kvalitních informací se proto žurnalisté uchýlovali k pouhým popisům svého a vojenského denního režimu. Měla-li si americká veřejnost utvořit nezávislý úsudek o probíhající válce, vykazovaly pro ni tyto reportáže jen malou míru relevance. Na média se tak snášela kritika vytýkající jim, že neposkytují dostatečně komplexní obrázek o situaci.⁸²

Kromě principu embedded journalism se Washington snažil kontrolovat mediální obsahy například prostřednictvím pravidelných tiskových konferencí všech mocenských složek, jejichž prostřednictvím vypouštěl do oběhu ze svého hlediska pouze vhodné informace.⁸³ Za takových podmínek média během války v Iráku prezentovala realitu více méně podle toho, jak ji načrtla Bushova administrativa.⁸⁴ Významné názorové vychýlení a odvážnější kritika vládních postupů byly v kontextu atmosféry vlastenectví a strachu z vnější hrozby panující ve Spojených státech v důsledku teroristických útoků z 11. září 2001 nahlíženy kontroverzně a protiamericky. Přední americké mediální organizace se tak stávaly spíše účinnými kanály komunikace vlády s veřejností, a pomohly vytvářet společenský konsenzus o statu quo.⁸⁵ To však neplatilo bezvýhradně, a kontrola nad mediálním obrazem nebyla totální. Důkazem takového tvrzení je příklad informování o skandálu ohledně mučení vězňů v irácké věznici Abú Ghrajb.

3.2 Skandál v Abú Ghrajb

Vězeňský areál v iráckém Abú Ghrajb nacházející se nedaleko hlavního města Bagdádu začala americké armáda využívat v září roku 2003. Jedním z jeho

⁸¹ Ibid., 229.

⁸² Tumber, Palmer, „Media at War: The Iraq Crisis“, 25.

⁸³ Ibid., 64.

⁸⁴ Bennet, W. Lance Lawrence a Regina G. Livingston, Steven, *When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina* (Chichago: University of Chicago Press, 2007), xi.

⁸⁵ Ibid., 9.

zamýšlených účelů bylo vybudování výslechového zařízení zaměřeného především na získávání informací o organizaci a struktuře protiamerického povstání v Iráku. Pro tzv. security detainees, tedy vězně se zvláštním bezpečnostním režimem (český ekvivalent neexistuje), kteří se údajně měli podílet na útocích na americké vojáky, nebo mohli disponovat cennými informacemi nezbytnými k řešení situace v zemi, byl vyhrazen speciální vězeňský blok oddělující je od tisíců dalších Iráčanů vězněných za trestné činy.⁸⁶ Právě v tomto oddělení se v průběhu podzimu 2003 několik příslušníků americké armády dopouštělo nelidského zacházení s vězni, o němž lze z důvodu jeho intenzity v mnoha případech hovořit až jako o mučení či týrání.

Aféra z Abú Ghrajb vešla ve známost americké veřejnosti na konci dubna roku 2004, když se prostřednictvím stanice CBS objevily na televizních obrazovkách fotografie zachycující kontroverzní činy příslušníků amerických ozbrojených sil.⁸⁷ Snímky zobrazovaly irácké vězně v potupných situacích: v sexuálně ponižujících pózách, připoutané k postelím, s hlavami zakrytými kápěmi a obmotané elektrodami. Na některých fotografiích jsou vidět také dozorcí, kteří měli tyto činy na svědomí. Pózuji vedle trýzněných vězňů s úsměvem a zdviženými palci, což silně evokuje pocit, že se při pořizování inkriminovaných fotografií dobře bavili.⁸⁸

Zveřejnění incidentu vyvolalo vlnu pobouření ve Spojených státech i v zahraničí, a vystavilo administrativu USA důležitému úkolu rychle a veřejně se s aférou vyrovnat. To bylo dle některých názorů stěžejní pro to, aby se neopakoval masivní odliv podpory společnosti od probíhajícího konfliktu v Iráku, jak k tomu došlo v případě války ve Vietnamu.⁸⁹

Následující část práce se bude zabývat přístupem médií k podávání informací o této konkrétní události.

⁸⁶ Douglas Jehl, Eric Schmitt, „Prison Interrogations in Iraq Seen As Yielding Little Data on Rebels“, *The New York Times*, 27. května 2004

⁸⁷ Matt Carlson, „Media Criticism as Competitive Discourse: Defining Reportage of the Abu Ghraib Scandal“, *Journal of Communication Inquiry* 3, č. 3 (2009): 258 – 278, <http://jci.sagepub.com> (staženo 10. 4. 2013).

⁸⁸ Carruthers, „The Media at War“, 238.

⁸⁹ „Mr. Rumsfeld's Defense“, *The New York Times*, 8. května 2004.

3.3 Abú Ghrajb v médiích

Při hodnocení přístupu médií k poskytování informací o skandálu ve věznicí Abú Ghrajb se budu řídit stejnými principy jako v předchozí kapitole zabývající se masakrem v My Lai. Považuji proto za nadbytečné opakovat v této části informace vztahující se k aplikovaným kritériím, jež jsou podrobněji rozvedeny výše. V následujících podkapitolách tak přistoupím přímo ke konkrétním problémům týkajícím se případu mučení vězňů v Abú Ghrajb.

3.3.1 Nezávislost

O kontroverzním zacházení s iráckými vězni v zařízení Abú Ghrajb se americká veřejnost nedozvěděla dříve než 28. dubna 2004, tedy přibližně s čtyřměsíčním prodlením od doby, kdy vznikla poslední fotografie zachycující incidenty, k nimž v iráckém vězení Abú Ghrajb docházelo. Zde je nutno poznamenat, že se informace o užívání neobvyklých výslechových metod pravděpodobně dlouhou dobu držela jen v úzkém okruhu lidí přímo účastných mučení vězňů. Teprve v polovině ledna bylo v této věci na základě anonymně předložené fotodokumentace zahájeno armádní vyšetřování. Dne 16. ledna 2004 pak US CENTCOM⁹⁰ vydalo krátkou tiskovou zprávu, která oznamovala zahájení šetření případu „špatného zacházení s vězni v blíže nespécifikovaném vězeňském zařízení na území Iráku“.⁹¹ Tento dokument však zůstal médií téměř nepovšimnut, a trvalo ještě další tři měsíce, než televizní stanice CBS poprvé odvysílala záznamy důkazných fotografií. Jejich uveřejnění bylo na žádost generála Richarda Myerse, předsedy Sboru náčelníků štábu USA, ve finální fázi pozdrženo o další dva týdny. Tímto krokem chtěl Myers údajně předejít dalšímu vyostřování již napjaté situace v Iráku.⁹² Deník *The Washington Post* se na svých stránkách zabýval také možností, že odložení zveřejnění těchto informací mohlo být

⁹⁰ United States Central Command. Název této instituce se z originálu nepřekládá. Jedná se o jedno z velitelství ozbrojených sil USA, které má na starosti operace v zemích Blízkého Východu, Arabského poloostrova a střední Asie.

⁹¹ Richard A. Oppel Jr. „M. P. Families Appealed for Help Before Publicity“, *The New York Times*, 16. května 2004.

⁹² James Risen, „Command Errors Aided Iraq Abuse, Army Has Found“, *The New York Times*, 3. května 2004.

požadováno z důvodu zabránění ovlivnění výsledků jednání Nejvyššího soudu USA, který právě dne 28. dubna ukončil slyšení ve dvou případech týkajících se práv osob se statutem nepřátelského bojovníka. Fakta o nelidském zacházení s vězni v Abú Ghrajb by s největší pravděpodobností zpochybnila tvrzení zástupce vládní strany, který u soudu deklaroval nepřipustnost aplikace mučících praktik, a zaručoval garanci ochrany před takovým jednáním v souladu s Ústavou Spojených států amerických a Ženevskými konvencemi. Tímto výrokem tak popřel užívání metod výslechu svou povahou odpovídajícím definici mučení, které však již v té době byly v Iráku užívány.⁹³

Nezávisle na oficiálních zdrojích mohla média otevřít téma špatného zacházení s vězni již dříve na základě varovných zpráv neziskových organizací zabývajících se dodržováním lidských práv. Amnesty International se k této problematice vyjadřovala od jara 2003, a její kritika se nevztahovala pouze na případ Abú Ghrajb.⁹⁴ Výsledná časová prodleva, s jakou byla aféra z Abú Ghrajb zveřejněna mohla nicméně prospět vládní administrativě USA, která tak získala čas na obeznámení se s problematikou a promyšlení svých dalších kroků, jež v této věci případně učiní. Takový stav je jistě výhodnější v kontrastu s variantou, kdy média informují o událostech dříve, než se vláda stačí zorientovat, a v důsledku toho je nucena činit rychlá rozhodnutí a vydávat prohlášení, která často potřebují zpětnou revizi.

Nezávislost mediálního přístupu k dané problematice se dá také hodnotit z hlediska kritických témat, s jakými média konfrontují vládní představitele. Prostřednictvím těchto kritických témat by měla být média schopna zpochybňovat vládní kroky a přinášet do veřejné debaty konstruktivní názory. I v rámci podávání zpráv o aféře z Abú Ghrajb se v médiích takováto témata objevovala.

Zřejmě nejfrekventovaněji artikulovaným z nich byla nutnost celkové revize fungování vězeňského systému USA po událostech z 9. září 2001 a kritika Bushovy administrativy za nedostatečné respektování lidských práv vězněných osob podezřelých z terorismu. V reakci na odhalení mučících praktik, kterým byli podrobováni vězni

⁹³ James F. Fitzpatrick, „Fallout from Abu Ghraib“, *The Washington Post*, 7. května 2004.

⁹⁴ Peter Slevin, „System Failures Cited for Delayed Action on Abuses“, *The Washington Post*, 14. května 2004.

v Abú Ghrajb, se v médiích znovu objevilo téma kontroverzních výslechových metod schválených pro věznicí na americké námořní základně Guantánamo. Média upozorňovala na nezákonnost zdokumentovaných praktik jako je vyhrožování psy či svlékání vězňů při výsleších, které porušují Ženevskou konvenci proti mučení. Ostatní zobrazené praktiky sice Ženevská konvence konkrétně nezmiňuje, spadají však pod definici krutého, nelidského a ponižujícího zacházení, které jsou mezinárodním právem rovněž zakázány.⁹⁵ Navzdory faktu, že i federální zákon takové akty klasifikuje jako válečné zločiny, dostalo se jim oficiální autorizace jakožto povolených výslechových metod pro vězeňské zařízení v Guantánamu.⁹⁶ S odkazem na tyto skutečnosti byly často, především v úvodnicích či názorech čtenářů, artikulovány požadavky na úpravu systému tak, aby odpovídal zásadám Ženevských konvencí i principům hodnot vyznávaných společností Spojených států amerických.⁹⁷

Dočasné převelení generálmajora Geoffrey D. Millera, který velel vězeňskému zařízení v Guantánamu, na podzim roku 2003 do iráckého Abú Ghrajb vyvolalo zpětně podezření, že v jeho důsledku došlo k přenesení výslechových praktik z Kuby do Iráku. Během hovorů s armádními veliteli, kteří měli na starosti chod vězení Abú Ghrajb, učinil generálmajor Miller několik doporučení, jak za účelem získávání kvalitnějších informací od zadržených „zefektivnit“ výslechové procesy. V krátké době po jeho odjezdu se pak objevily první případy fyzického zneužívání a ponižování vězňů. V médiích bylo publikováno několik článků, které pracovaly s hypotézou, že předání zkušeností z Guantánama do Abú Ghrajb bylo řízeno vládou, která vyžadovala účinnější sběr informací od zadržených i za cenu zavedení tvrdšího přístupu během výslechových procesů. Washington i generálmajor Miller však ve svých prohlášeních jakoukoli odpovědnost za praktiky užívané v Abú Ghrajb popřeli, a vinu přisuzovali výlučně osobnímu selhání šesti obviněných příslušníků amerických ozbrojených sil.⁹⁸

⁹⁵ Carruthers, „The Media at War“, 81.

⁹⁶ Kenneth Roth, „Time to Stop 'Stress and Duress'“, *The Washington Post*, 13. května. 2004.

⁹⁷ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

⁹⁸ Josh White, Mike Allen, „Pentagon: No Special Prison Policy; Defense Dept. Denies Report That Top Officials Authorized Detainee Abuse“, *The Washington Post*, 17. května 2004.

Předmětem kritiky nebylo pouze kontroverzní zacházení s vězni, ale také další změny poměrů panujících ve věznici Abú Ghrajb, které jsou opět spojovány s doporučeními učiněnými generálmajorem Millerem. Na základě jeho rad mělo dojít ke koordinaci a úzké spolupráci složek vojenské policie a vojenské zpravodajské služby. Podle zjištění uvedeného ve vyšetřovací zprávě majora generála Antonia Taguby však takováto kooperace odporuje armádním nařízením z roku 1997, kde je výslovně uvedeno, že příslušníci vojenské policie nemohou být účastni výslechům prováděným vojenskou zpravodajskou službou.⁹⁹

Především v rubrikách úvodníků, které jsou vhodnějším médiem pro vyjádření osobního názoru pisatele, se objevovala kritika diskurzivního kontextu, jakého se v souvislosti s aférou mučení vězňů užívalo. Vláda, a v obavách z nedostatečné korektnosti nakonec i média, se zdráhala hovořit o „mučení“ vězňů. Takový termín by totiž nevyhovoval představám Američanů o sobě samých jako o národu, a nezapadal by ani do doposud běžného způsobu vyjadřování se o cílech sledovaných USA v druhé válce v Zálivu, které byly označovány za nezbytné pro bezpečnost Spojených států.¹⁰⁰

Kritizována byla také snaha administrativy zbavit se odpovědnosti delegací viny na několik jednotlivců. V úvodnicích i příspěvcích od čtenářů se během celého období, kterým se tato práce zabývá, objevovaly výzvy adresované Bushově administrativě, aby se namísto snah o bagatelizaci problému s nastalou situací vyrovnala co nejčestněji a ochránila tak jméno Spojených států, které zůstalo v důsledku publikování fotografií mezinárodně poškozeno. Vyrovnání pak mělo dle většiny uveřejňovaných názorů proběhnout prostřednictvím rychlého a veřejného vypořádání se s určením odpovědných osob, což však mělo být zároveň doprovázeno celospolečenskou sebereflexí USA.¹⁰¹

⁹⁹ Sewell Chan, „New Head Of Prisons Defends Advice; Guards Were to Be „Actively Engaged““, *The Washington Post*, 9. května 2004.

¹⁰⁰ Bennet, Steven, „When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina“, 104 – 105.

¹⁰¹ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

3.3.2 Diverzita

V perspektivě celkové prezentace událostí v Abú Ghrajb a dalších s nimi souvisejících témat poskytla média prostor pro vyjádření všem důležitým aktérům. Uváděna byla stanoviska čelních představitelů vládních a armádních struktur i obviněných příslušníků ozbrojených sil, jejich rodin a právních obhájců. Ke slovu se dostali také propuštění vězni, kteří byli dříve podrobeni mučícím výslechovým taktikám. Komentáře k jednotlivým tématům poskytli příslušníci odborné veřejnosti jako například advokáti či specialisté na problematiku lidských práv a zástupci neziskových organizací. Prostřednictvím otiskovaných názorů čtenářů mohla své postoje vyjádřit také veřejnost. Je však třeba poznamenat, že přesně podle modelu tzv. objektivního žurnalistu se největší pozornosti médií těšily oficiální zdroje.¹⁰²

Názorová diverzita do jisté míry koresponduje s různorodostí osob, kterým je umožněno své názory prezentovat. S ohledem na možnosti poskytnutí příležitosti k vyjádření se všem klíčovým aktérům se proto mediální referování o afěře mučení vězňů v Abú Ghrajb blíží názorové vyváženosti. Přesto ale, vezmeme-li v úvahu také publikované názory čtenářů a obsah úvodníků, mírně převládají hlasy kritické. Například z jedenácti otisknutých vyjádření čtenářů v deníku *The New York Times* v rozmezí mnou sledovaného období se v devíti z nich objevují kritické připomínky. Není však jisté, zda byla tímto jevem narušena vyváženost poskytovaných zpráv, neboť daná skutečnost může pouze reflektovat procentuální rozložení nálad ve společnosti.

O poměrně velké diverzitě lze hovořit také z hlediska množství témat, kterými se média v rámci informování o afěře v Abú Ghrajb zabývala. Základním tématem byl pochopitelně popis událostí, které se staly předmětem irácké kontroverze, a zkoumání jejich rozsahu. Svědectví, na základě kterých docházelo k vyobrazování atmosféry v Abú Ghrajb, pocházela z úst mučených vězňů, dozorců či jiných příslušníků amerických ozbrojených sil působících na místě. Dalšími podklady pro dotváření mozaiky pak byly inkriminované fotografie, a často citovaným zdrojem se stala také zpráva armádního vyšetřovatele generálmajora Antonia Taguby.

¹⁰² Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

Kromě popisu událostí se média snažila reflektovat jejich dopad na reputaci Spojených států amerických ve světě, ale především v samotném Iráku. Dle výpovědí iráckých obyvatel panovalo mezi některými Iráčany, kteří dříve viděli v americké armádě své osvoboditele od autoritativního režimu Saddáma Husajna, zklamání.¹⁰³ Pro jiné to bylo pouze potvrzení jejich negativního mínění, které o USA měli již dříve.¹⁰⁴

V souvislosti s poškozením morálního kreditu sloužícího jako významný podpůrný prvek ve snahách o transformaci regionu šířením svobody a demokracie se tématem stala také otázka, jak se s nastalou situací administrativa USA oficiálně vypořádá. Ve svých počátečních prohlášeních prezident Bush, stejně jako ministr obrany Rumsfeld, spěšně odsoudili aféru mučení vězňů jako selhání jednotlivců, zavázali se co nejdříve potrestat viníky a kladli důraz na to, že to, co se událo na podzim roku 2003 v Abú Ghrajb nevypovídá o celkovém charakteru Spojených států amerických. Na konci května 2004 média polemizovala s myšlenkou prezidenta Bushe zbourat věznici, která byla symbolem mučení a týrání již za Hussajnova režimu. Do debaty se zapojily i hlasy čtenářů a řadových Iráčanů, které většinou považovaly takový způsob vyrovnání se s nastalou situací za nedostatečný.¹⁰⁵

Obsahem zpráv byly také rozpory v mocenských strukturách, především mezi ministrem Rumsfeldem a některými členy Kongresu (např. senátor Joseph R. Biden, Jr., předseda senátního zpravodajského výboru senátor Pat Roberts, senátorka Dianne Feinstein a další), kteří Rumsfeldovi vytýkali, že je o situaci řádně neinformoval v předstihu před mediálním uveřejněním fotografií. Oba dva posuzované deníky (*The Washington Post* ve větší míře) se jen velice okrajově věnovaly otázce zpolitizování dané problematiky a v souvislosti s tím také možné rezignaci Rumsfelda na post ministra obrany.¹⁰⁶

¹⁰³ Ruth Wedgwood, „The Steps We Can Take to Prevent Another Abu Ghraib), *The Washington Post*, 23. května 2004.

¹⁰⁴ Ian Fisher, „Brutal Images Buttress Anger Of Ex-Prisoners“, *The New York Times*, 10. května 2004.

¹⁰⁵ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

¹⁰⁶ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

Kromě této základní kostry byla v médiích probírána další témata obecnějšího charakteru jako již dříve zmiňovaná problematika transformace vězeňského systému USA v souvislosti s teroristickými útoky ze září 2001. Dalším z širších témat byla také již zmiňovaná nepřijatelně úzká spolupráce jednotek vojenské policie a vojenské zpravodajské služby.

Stěžejním tématem vztahujícím se již konkrétně na případ Abú Ghrajb bylo určení odpovědných osob a jejich viny. Zatímco armádní i vládní představitelé kategoricky odmítali systémovou chybu a skandál v Abú Ghrajb zdůvodňovali ojedinělým selháním skupiny jednotlivců, objevovaly se také informace indikující pochybení na vyšších velitelských pozicích. Pouze ojediněle byl však v médiích zpochybňován postup samotného ministra obrany, Donalda Rumsfelda. Tomu byl vytýkán především laxní přístup k dřívějším varováním ze strany Červeného kříže, která přicházela již od léta 2003 a vyvrcholila návštěvou předsedy Červeného kříže Jacoba Kellenbergera ve Washingtonu v lednu 2004.¹⁰⁷ Debaty ohledně určení odpovědnosti se převážně soustředily na armádní struktury působící v Abú Ghrajb. Kromě publikování informací o roli jednotlivých vězeňských dozorců přímo přítomných mučení vězňů, se diskutovalo také o míře zavinění několika důstojníků. Jedním z nich byla plukovnice Janis Karpinski stojící v čele 15 vězeňských zařízení v jižním a středním Iráku, která se podle své výpovědi cítila být pouhým obětním beránkem, a odpovědnost přisuzovala dalšímu z důstojníků, plukovníkovi Thomasu M. Pappasovi velícímu 205. zpravodajské divizi, která měla na starosti vyslýchání vězňů v Abú Ghrajb.¹⁰⁸ V jiných výpovědích Janis Karpinski zmiňuje ústní schvalování násilného přístupu k vězňům velitelem spojeneckých sil v Iráku, generálporučíkem Ricardem Sanchezem.¹⁰⁹

Pozornost byla také věnována možným příčinám, které mohly mít na nastalou situaci vliv. Podle zpráv uváděných v obou denících byli příslušníci ozbrojených sil

¹⁰⁷ Neil A. Lewis, „Red Cross Found Abuses At Abu Ghraib Last Year“, *The New York Times*, 11. května 2004.

¹⁰⁸ Scott Higham, Josh White, Christian Davenport, „A Prison on the Brink; Usual Military Checks and Balances Went Missing“, *The Washington Post*, 9. května 2004.

¹⁰⁹ R. Jeffrey Smith, Josh White, „General Asserts She Was Overruled on Prison Moves“, *The Washington Post*, 12. května 2004.

působící v Abú Ghrajb trvale vystavování stresovým situacím, které měly za následek pokles morálky. Negativní vlivy pramenily z předimenzování věznic, nedostatku dozorců, přítomností cizí a mnohdy nepochopené islámské kultury, či z nepřilíš kvalitního vojenského zázemí (nedostatek relaxačních prostor apod.). Dne 10. května deník *The Washington Post* upozornil na okolnost, že odhalené případy mučení vězňů se časově shodovaly se znatelným nárůstem útoků iráckých bojovníků na americké vojáky.¹¹⁰ Na ty byl potom vyvíjen tlak z Washingtonu, který požadoval více kvalitních informací ohledně iráckého povstání získaných od zadržených vězňů. Z výpovědí jednotlivých obviněných dozorců vyšla najevo také jejich nedostatečná kvalifikace pro jimi vykonávanou práci, která se projevovala například zásadní neznalostí principů Ženevských konvencí. Obvinění z mučení vězňů tak dle svých slov mnohdy nevěděli, že páchají trestnou činností.¹¹¹

Další téma pokrývané především deníkem *The Washington Post* taktéž souviselo s nedostatečnou kvalifikací osob odpovídajících za dozor nad vězni či průběh výslechů. V tomto případě se nejednalo o příslušníky amerických ozbrojených sil, ale o smluvní pracovníky najímané přes soukromé bezpečnostní služby. Podle uváděných informací počet takovýchto pracovníků najímaných ozbrojenými silami stále narůstá, a jejich kompetence se rozšiřují. Mezi sedm obviněných v případě mučení vězňů v Abú Ghrajb patřil také jeden smluvní pracovník najatý prostřednictvím organizace CACI (Consolidated Analysis Center, Incorporated), který měl ve věznici zastávat roli vyslychatele. Článek publikovaný 9. května 2004 pokládá otázku, zda je využívání podobných externích služeb pro vyslychání vězňů vhodné. Zmiňovány byly také další nedostatky vážící se k najímání smluvních pracovníků, jako jsou těžko dohledatelné informace o jejich přesném počtu a konkrétní náplni jejich práce, či fakt, že za případné přestupky ve výkonu služby nejsou trestně stíhatelní dle armádních pravidel.¹¹²

Dne 12. května oba dva deníky publikovaly zprávu o zveřejněném videu s popravou amerického občana Nicholase Berga. Berg byl zavražděn členy islamistické

¹¹⁰ Scott Wilson, Sewell Chan, „As Insurgency Grew, So Did Prison Abuse; Needing Intelligence, U.S. Pressed Detainees“, *The Washington Post*, 10. května 2004.

¹¹¹ Infomace byly získány na základě analýzy článků otištěných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* v období 28. dubna. 2004 – 28. května. 2004.

¹¹² Deborah Avant, „What Are Those Contractors Doing In Iraq“, *The Washington Post*, 9. května 2004.

skupiny, která sama tento čin označila za pomstu za zločiny páchané na iráckých vězňích v Abú Ghrajb. *The New York Times*, který této epizodní události věnoval na svých stránkách více prostoru, stejně jako *The Washington Post* zaznamenal informaci, která zazněla z úst jednoho z mužů na videozáznamu, že se popravčí neúspěšně snažili své rukojmí vyměnit za několik vězňů z Abú Ghrajb. Ani jedno z médií, se však nezabývalo důvodem ztroskotání jednání, a nenabídlo vyjádření vládní strany. Poprava Nicholase Berga byla v porovnání s ostatními tématy záležitostí pouze okrajovou, a v následujících dnech k ní odkazovalo již jen několik otištěných názorů čtenářů.

Ke konci mnou sledovaného období se média zabývala postupným zlepšováním situace v Abú Ghrajb. Nově jmenovaný velitel několika vězeňských zařízení v Iráku generálmajor Geoffrey D. Miller, o němž se objevila zmínka již výše v souvislosti s možným přenesením mučících praktik z Guantánama do Abú Ghrajb, oznámil snížení počtu vězňů, zpřísnění pravidel pro užívání tvrdších výslechových technik a úplné zakázání těch nejkontroverznějších z nich. Již propuštění vězni vypovídali o výrazném zlepšení v přístupu stráží, které nastalo po zveřejnění skandálních fotografií z podzimu roku 2003.¹¹³

Okrajově se v médiích objevily články ponechávající stranou politický diskurz a věnující se dané problematice z pohledu jiných společenskovedních disciplín. K těmto alternativním přístupům byl vstřícnější deník *The Washington Post*, kde byly v průběhu sledovaného období otištěny texty zabývající se například psychologickými pohnutkami vedoucími k trýznitelským činům, či sociologickým postavením žen v armádě a jejich rolí v aféře mučení vězňů v Abú Ghrajb.

3.3.3 Objektivita

Při porovnávání údajů publikovaných v denících *The New York Times* a *The Washington Post* jsem nenarazila na žádné faktografické rozpory. V každém článku vztahujícímu se k aféře mučení vězňů v Abú Ghrajb, který jsem za účelem této práce přečetla, byly zdroje pečlivě uváděny, a vzhledem k tomu, že se většinou jednalo o zdroje oficiální nebo odborníky, lze je považovat za spolehlivé. Články, které čerpají

¹¹³ Jackie Spinner, „Abu Ghraib Prisoners Freed During Sit-in“, *The Washington Post*, 25. května 2004.

informace z výpovědí bývalých vězňů, pak téměř vždy obsahují upozornění, že předkládané informace nebylo možné dostatečně ověřit.

V žádném z článků jsem nenarazila na implicitní artikulaci vlastního názoru novináře, některé zprávy jsem nicméně vyhodnotila jako nevyvážené s ne zcela neutrálním vyzněním.

První ze skupiny nevyvážených článků podporovaly pozitivní obraz Spojených států amerických a snažily se demonstrovat přes všechny komplikace přetrvávající dobré vztahy s iráckými obyvateli. Příkladem tohoto přístupu je reportáž z návštěvy amerických žurnalistů v Abú Ghrajb publikovaná v *The New York Times* 6. května 2004. Tvrzení, že „svazek mezi Iráčany a Američany nebyl nezvratně roztržen“, bylo podporováno tímto krátkým příběhem: „Na posteli vězeňské nemocnice ležel Iráčan, který v důsledku jednoho z nedávných povstaleckých útoků na budovu vězení utrpěl zranění. ... Vedle něj seděla na posteli americká sestra, a aby ho utěšila, jemně zraněnému zpívala. ‚Hodně štěstí zdraví‘, zpívala ‚Hodně štěstí zdraví‘.“¹¹⁴ Deník *The Washington Post* zase 24. května 2004 zveřejnil článek pojednávající o sedmi Iráčanech, kterým byla Spojenými státy poskytnuta protéza ruky, o níž přišli v důsledku mučení na rozkaz Saddáma Husajna. Text obsahoval mimo jiné výpovědi Iráčanů vyjadřujících vděčnost USA.¹¹⁵ Další články se v souvislosti s informacemi o postupném propouštění vězňů neopomněly zmínit o vstřícném zacházení amerických vojáků, které tato propouštění doprovázelo.

Druhá skupina nevyvážených příspěvků podporovala tvrzení vládních a armádních představitelů, že tento konkrétní případ mučení vězňů nemá své kořeny ve špatně nastaveném systému, nýbrž že se jedná o ojedinělé selhání úzké skupiny lidí. Tento argument byl podporován výčtem nepříznivých faktorů, které na příslušníky amerických ozbrojených sil v Abú Ghrajb působily a byly tak jednou z příčin vedoucích ke špatnému zacházení s vězni. Článek uveřejněný 27. května v *The New York Times* líčil všechny obviněné jako osoby nedisciplinované a se značně pokleslou morálkou,

¹¹⁴ Dexter Filkins, „A Prison Tour With Apologetic Generals“, *The New York Times*, 6. května 2004.

¹¹⁵ Vince Bzdek, „For Seven Iraqis, A Vital Part of Life Is Restored; Tale of Amputation Under Hussein Stirs Compassion“, *The New York Times*, 24. května 2004.

což je informace logicky vysvětlující příčinu situaci logickým selháním individuí.¹¹⁶ V tentýž den a v tomtéž periodiku byl také uveřejněn příběh plukovníka Westa potrestaného za přestupek při zacházení s vězni v létě roku 2003 dle armádních pravidel, který dokládal, že armáda na svá pravidla dbá a z jejich porušení vyvozuje důsledky.¹¹⁷

Posledním a pochopitelným případem, v němž jsem zaznamenala nedostatek neutrality, byly informace podávané v souvislosti se zveřejněním videozáznamu popravy Nicholase Berga. *The Washington Post* vykreslil portrét Berga jako idealistického mučedníka, který „snil o tom, že Iráčanům umožní sledovat televizní stanice a poslouchat rozhlas, který nebude podléhat cenzuře“.¹¹⁸ *The New York Times* pak v článku z 12. května stavěly do kontrastu několik provinilých Američanů a antagonistický irácký národ, který plošně choval ke Spojeným státům antipatie.¹¹⁹

¹¹⁶ Kate Zernike, „Three Accused Soldiers Had Records of Unruliness That Went Unpunished“, *The New York Times*, 27. května 2004.

¹¹⁷ Deborah Sontag, „How Colonel Risked His Career By Menacing Detainee and Lost“, *The New York Times*, 27. května 2004.

¹¹⁸ Sewell Chan, Ariana Eunjung Cha, „American Beheaded on Web Video; Militants Say Killing Was Revenge for U.S. Abuses at Iraqi Prison“, *The Washington Post*, 12. května 2004.

¹¹⁹ Dexter Filkins, „Iraq Tape Shows The Decapitation Of An American“, *The New York Times*, 12. května 2004.

Závěr

Zprávy o masakru v My Lai a mučení vězňů v Abú Ghrajb se pokaždé dostaly k veřejnosti uprostřed pro Spojené státy ne příliš úspěšně probíhajícího válečného konfliktu, kdy byla situace na bojišti složitá a nepříteli se nedařilo porazit. Informace o kontroverzních činech amerických vojáků, kteří svým chováním – ať už se jednalo o masovou vraždu neozbrojených civilistů či o nelidské a kruté zacházení se zadrženými – poškozovali kredit USA a ohrožovali tak jejich pozici na mezinárodním poli, přinesly rozčarování a nestabilitu do již tak vyhocené debaty americké veřejnosti o správnosti války samotné či způsobu jejího vedení. Nachází-li se stát ve válečném stavu je společenská jednota a podpora veřejnosti pro vládní kroky zvláště důležitá. Média se tak v obou případech ocitla v situaci, v níž musela nalézt kompromisní přístup mezi ochranou zachování demokratických principů společnosti a udržováním společenské stability. Kritika a korigování vládních kroků zabraňující mocenským strukturám jednat výhradně dle svých přání, by měla být vyvážena tak, aby nedošlo k přílišné společenské destabilizaci, a média by tudíž ve svém vystupování měla najít míru, která by výše uvedenému požadavku odpovídala. Při tomto procesu hledání se média střetávají se státní mocí, která si uvědomuje sílu médií jakožto komunikačních prostředků, a snaží se je proto omezit a ovlivňovat tak, aby o dané situaci podávala z jejich hlediska pouze vhodné informace.

Ve své práci jsem se zabývala rozbořem mediálních přístupů ke konkrétním událostem ze dvou válečných konfliktů, které jsou všeobecně považovány za přelomové ve vývoji komplikovaného vztahu stát – média v takových mezních situacích, jako je právě válka. Válka ve Vietnamu v tomto smyslu představuje fázi dospívání médií, která se také díky poměrně velké svobodě, jaká jim byla v tomto období poskytnuta, výrazněji než dříve vymezila vůči administrativě Spojených států amerických a na poli zahraniční politiky se konstitovala jako významná opoziční síla. Spojené státy si z války ve Vietnamu nesly do budoucna ponaučení, že médiím jakožto mocnému nástroji ovlivňování názorů a postojů ve společnosti není v takto kritických situacích radno nechávat příliš volné pole působnosti. V nadcházejících válečných konfliktech se administrativy USA tento poznatek snažily aplikovat na svůj přístup k novinářům a médiím obecně, kterýžto proces vyvrcholil během druhé války v Zálivu. Ačkoli

informace o válečném dění v Iráku přinášel několikanásobně vyšší počet reportérů než dříve, je tento konflikt považován za prototyp dobře zvládnuté kontroly mediální prezentace událostí z války. Na konkrétních příkladech informování o masakru v My Lai a o aféře s mučení vězňů v Abú Ghrajb jsem se pokoušela nalézt odpověď na otázku, jak se změna přístupu americké administrativy k médiím promítla do kvality podávaných zpráv, a zda tato změna byla účinná, či nikoli.

Zpracování informací týkajících se masakru v My Lai deníky *The New York Times* a *The Washington Post* celkově vykazovalo vysoké standardy žurnalistických kvalit. Uváděná data pocházela z důvěryhodných zdrojů, jednotlivé zprávy byly vyvážené a nestranné, média se snažila poskytnout prostor pro vyjádření všem důležitým aktérům a zveřejnit tak širokou škálu názorů. Ve vší své novinářské korektnosti, však dle mého názoru nedokázala média plně využít potenciál, který se jim vzhledem k uvolněnému přístupu státu ke kontrole mediálních aktivit nabízel. Ačkoli v rámci informování o tom, co se v My Lai událo, přinášely noviny zprávy vzbuzující pochybnosti o správnosti vládních či armádních postupů, a stavěly se tak do opoziční role vůči mocenským strukturám, nedokázaly nastolená kritická témata rozvinout v nástroj, prostřednictvím kterého by vládní kroky mohly být konfrontovány ještě účinněji. Za do jisté míry opatrnějším přístupem ke kritice působení administrativy Spojených států stojí jistě také kontext studené války, ve kterém se válka ve Vietnamu, a tedy i masakr v My Lai odehrály. V rámci tzv. studenoválečného konsenzu, jehož principy sdílela i americká média, byl vítězný výsledek války ve Vietnamu a porážení komunistického režimu nezbytné a žádoucí. Nebylo proto v zájmu médií postavit vládní administrativu do pozice, která by výrazněji ohrožovala její stabilitu.

Jedním ze všeobecně uznávaných závěrů vyvozených z války ve Vietnamu však bylo, že velký podíl na ukončení konfliktu měla média, jejichž činnost měla být pro příště pečlivěji regulována. V Iráku se proto reportéři mohli pohybovat pouze v doprovodu vojenských jednotek, ke kterým byli předem přiřazeni, čímž došlo k omezení jejich přístupu k nezávislým informacím. Snahu vlády předkládat novinářům jen takové informace, které uzná za vhodné – ať už praktikováním tzv. embedded journalism nebo pravidelným pořádáním tiskových konferencí - však zmařily nové technologie, když byly médiím důkazy o mučení vězňů v Abú Ghrajb předloženy na datovém nosiči CD. I přes pokusy vlády a armády USA pečlivě korigovat, k jakým

informacím získají novináři přístup, tak k veřejnosti pronikly zvěsti o nelidském zacházení s iráckými vězni. Zprávy informující o aféře v Abú Ghrajb nenaplňovaly zásady žurnalistické kvality do takové míry, jak tomu bylo v případě masakru v My Lai. Články, které se věnovaly tématice mučení iráckých vězňů, byly častěji nevyvážené, a znatelně se v nich projevovala snaha mocenských struktur o vliv na jejich vyznění. Na druhé straně ale odhalení událostí z Abú Ghrajb podnítilo v mediálních obsazích zvýšený výskyt článků kritických k určitým aspektům oficiální politiky státu. Na rozdíl od modelu z masakru v My Lai byla tato kritika intenzivnější a naléhavější. Novináři nepředkládali čtenářům pouze strohá fakta a názory různých osob, ale ze získaného materiálu se jim podařilo vytvořit kontext pro debatu, v níž docházelo k hodnocení vládních kroků i k analýze širších společenských problémů, které s aférou z Abú Ghrajb souvisely. Tento přístup médiím usnadnila mimo jiné skutečnost, že válku v Iráku nedoprovázelo silné přesvědčení o její nezbytnosti, jako tomu bylo v případě války ve Vietnamu, s čímž do jisté míry zároveň výrazně oslabil i pocit sounáležitosti s administrativou, a kritika jejich postupů tak byla otevřenější.

Na základě svého výzkumu jsem tedy dospěla k závěru, že ačkoli se vláda a armáda Spojených států amerických snažily ve svém přístupu k médiím během druhé války v Zálivu reflektovat špatnou zkušenost z války ve Vietnamu, v níž se média těšila ve svém působení velké volnosti, a zaváděním opatření jako byl tzv. embedded journalism regulovala mediální obsahy, nebyly výsledky těchto snah stoprocentní. I přes všechny restriktivní kroky se nepodařilo zabránit proniknutí informací o kontroverzních událostech války do médií, a také následný kontext, ve kterém se o aféře mučení vězňů v Abú Ghrajb v rámci médií hovořilo, působil kritičtěji a otevřeněji než v případě masakru v My Lai, ačkoli formálně byla média ve Vietnamské válce svobodnější.

Summary

This thesis has focused on the media coverage of the My Lai Massacre and the Abu Ghraib torture and prisoner abuse scandal. The media chosen for the purposes of the thesis have been two of the American leading daily newspapers *The New York Times* and *The Washington Post*. The articles that have been the subject of the analysis were published from November 12, 1969 to December 12, 1969 as for the My Lai Massacre, and from April 28, 2004 to May 28, 2004 as for the Abu Ghraib Scandal. Using the method of comparison this paper has strived to find out how the transformation of the US policy towards the media between the war in Vietnam and the war in Iraq, has influenced the quality of the reported information.

The two wars, this paper has dealt with, are generally considered to be turning points in the development of a complicated relationship that exists between the US state power and the media. As a consequence of an unprecedented freedom given to the media during the Vietnam War, the media took more critical stance toward the government's actions and more than ever constituted themselves as a significant oppositional power in the field of American foreign policy. It was on the basis of the regularly held belief that the critical voice of media distinctively contributed to the end of the Vietnam War, that the US government decided to tighten its control over the media during war conflicts again. In the aftermath of this decision the scope of media freedom during the war in Iraq was considerably narrowed.

Based on the analysis of the coverage of both incidents, this paper concludes that the effort of the US government and army to draw a lesson from the negative experience with extensive media freedom during the course of the Vietnam War and to regulate the content of media reporting from the war in Iraq was not fully efficient. Despite all restrictive measures taken against the media, the government was not able to completely prevent them from critically reflecting some of the war controversies.

Použitá literatura

- ALTSCHULL, J. Herbert. *Agents of Power: The Media and Public Policy*. White Plains: Longman, 1995.
- ANDERSON, Janice. Anne WILLIAMS, Vivian HEAD. *Nejkrutější vlečné zločiny v dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2009.
- BENNETB, W. Lance Lawrence, Regina G. Livingston STEVEN. *When the Press fails: Political Power and the News Media from Iraq to Katrina* (Chicago: University of Chicago Press, 2007).
- CARRUTHERS, L. Susan. *The Media at War*. Houndmills: Palgrave, 2011.
- HAGEN, Lutz. *Informační kvalita a její měření*. In: *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Ed. Lutz Hagen et al. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2006.
- HALLIN, Daniel C. *The Uncensored War: The Media and Vietnam*. Berkeley: University of California Press, 1989.
- HALLIN, Daniel C. *The Media and Political Power: Vietnam, Watergate, and the Myth of Mediocracy*. In: *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs. Budapest: New Mandate Publishing House, 2001.
- HERSH, Seymour. Lieutenant Accused of Murdering 109 Civilians 13. 11. 1969, St. Louis Post-Dispatch.
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995.
- KUNCZIK, Michael. *Media and Democracy: Are Western Concepts of Press Freedom Applicable in New Democracies?*. In: *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs. Budapest: New Mandate Publishing House, 2001.
- LOVE, Maryann Cusimano. *The New Bully Pulpit: Global Media and Foreign Policy*. In: *Media Power, Media Politics*, ed. Mark. J. Rozell & Jeremy D. Mayer. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2008.
- McQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 1999.
- SCHULZ, Winfried. *Preconditions of Journalistic Quality in an Open Society*. In: *Media and Politics*, ed. Péter Bajomi-Lázár & István Hegedűs. Budapest: New Mandate Publishing House, 2001.
- STREET, John. *Mass Media, Politics and Democracy*. Houndmills: Palgrave Macmillan, 2011.
- Thompson, J. B. *Média a modernita: Sociální teorie médií* (Praha: Karolinum, 2004)
- TRAMPOTA, Tomáš, Jan KŘEČEK, Vlastimil NEČAS. *Média a moc*. Praha: FSV UK, 2006.

TUMBER, Howard, Jerry PALMER. *Media at War: The Iraq Crisis*. London: SAGE Publications Ltd, 2004.

Webové stránky

Allience for Aduited Meida, <http://www.auditedmedia.com>

Oficiální webové stránky Senátu USA, <http://www.senate.gov/index.htm>

Primární zdroje

AVANT, Deborah. What Are Those Contractors Doing In Iraq 9. 5. 2004, The Washington Post.

BRAESTRUP, Peter Braestrup. U. S. Officer Is Accused Of Mass Viet ,Murders 13. 11. 1969, The Washington Post.

BRAESTRUP, Peter. GI's Cleared in '68 Probe of Massacre 18. 11. 1969, The Washington Post.

BRAESTRUP, Peter. Vietnam Probe Widens 22. 11. 1969, The Washington Post.

BRAESTRUP, Peter, Stephen KLAIDMAN. Three Vietnam Veterans Tell of Hamlet Slayings 20. 11. 1969, *The Washington Post*.

BZDEK, Vince. For Seven Iraqis, A Vital Part of Life Is Restored; Tale of Amputation Under Hussein Stirs Compassion 24. 5. 2004, The New York Times.

CHAN, Sewell. New Head Of Prisons Defends Advice; Guards Were to Be „Actviely Engaged“ 9. 5. 2004, *The Washington Post*.

CHAN, Sewell, Ariana EUNJUNG CHA. American Beheaded on Web Video; Militants Say Killing Was Revenge for U.S. Abuses at Iraqi Prison 12. 5. 2004, The Washington Post

FILKINS,Dexter. A Prison Tour With Apologetic Generals 6. 5. 2004, The New York Times.

FILKINS Dexter. Iraq Tape Shows The Decapitation Of An American 12. 5. 2004, The New York Times.

FITZPATRICK, James F. Fallout from Abu Ghraib 7. 5. 2004, The Washington Post.

FISHER, Ian. Brutal Images Buttress Anger Of Ex-Prisoners 10. 5. 2004, The New York Times.

HIGHAM, Scott, Josh WHITE, Christian DAVENPORT. A Prison on the Brink; Usual Military Checks and Balances Went Missing 9. 5. 2004, The Washington Post.

JEHL,Douglas, Eric SCHMITT. Prison Interrogations in Iraq Seen As Yielding Little Data on Rebels 27. 5. 2004, The New York Times.

KAMM, Henry. Vietnamese Say G. I.'s Slew 567 in Town 16. 11. 1969, The New York Times.

KAMM, Henry. Saigon May Study Massacre Charges 18. 11. 1969, The New York Times.

KAMM, Henry. Songmy 2: The Toll of Frustration and Fury 23. 11. 1969, The New York Times.

LEWIS, Neil A. Red Cross Found Abuses At Abu Ghraib Last Year 11. 5. 2004, The New York Times.

NORDHEIMER, John. Accused G.I. Found Home in the Army 16. 11. 1969, The New York Times.

OHMAN, Robert. Survivor Claims U. S. Troops Killed Over 300 Viet Villagers 19. 11. 1969, The Washington Post.

OPPEL, Richard A., Jr. M. P. Families Appealed for Help Before Publicity 16. 5. 2004, The New York Times.

RISEN, James. Command Errors Aided Iraq Abuse, Army Has Found 3. 5. 2004, The New York Times.

ROBINSON, Douglas. Sergeant Asserts He Was Told Not to Reveal Alleged Massacre 20. 11. 1969, The New York Times.

ROTH, Kenneth. Time to Stop 'Stress and Duress' 13. 5. 2004, The Washington Post.

SLEVIN, Peter. System Failures Cited for Delayed Action on Abuses 14. 5. 2004, The Washington Post.

SMITH, R. Jeffrey, Josh WHITE, General Asserts She Was Overruled on Prison Moves 12. 5. 2004, The Washington Post.

SMITH, Robert M. Officer Kept In Army In Inquiry Into Killing of Vietnam Civillians 12. 11. 1969, The New York Times.

SMITH, Robert M. Army Names 2nd Soldier in Mass Murder of Vietnamese 14. 11. 1969, The New York Times.

SMITH, Robert M. G. I. Says He Saw Vietnam Massacre 19. 11. 1969, The New York Times.

SMITH, Robert M. Army Will Review Study Of '68 on Alleged Killings 24. 11. 1969, The New York Times.

SONTAG, Deborah Sontag. How Colonel Risked His Career By Menacing Detainee and Lost 27. 5. 2004, The New York Times.

SPINNER, Jackie. Abu Ghraib Prisoners Freed During Sit-in 25. 5. 2004, The Washington Post.

WEDGWOOD, Ruth. The Steps We Can Take to Prevent Another Abu Ghraib 23. 5. 2004, The Washington Post.

WHITE, Josh, Mike ALLEN. Pentagon: No Special Prison Policy; Defense Dept. Denies Report That Top Officials Authorized Detainee Abuse 17. 5. 2004, The Washington Post.

WILSON, Scott, Sewell CHAN. As Insurgency Grew, So Did Prison Abuse; Needing Intelligence, U.S. Pressed Detainees 10. 5. 2004, The Washington Post.

ZERNIKE, Kate. Three Accused Soldiers Had Records of Unruliness That Went Unpunished 27. 5. 2004, The New York Times.

Reuters. American Aids in Saigon Say U.S. Does Not Condone Atrocities 19. 11. 1969, The New York Times.

Special to the New York Times. Ex-G. I. Says He Stirred Army Into Action on Alleged Slayings 15. 11. 1969, The New York Times.

UPI. 1 500 Antiwar Marchers Burn U.S. Flag in London“ 23. 11. 1969, The New York Times.